

Pastoralis Sollicitvdinis, Sive De Officio, Et Potestate Episcopi

Tripartita Descriptio. Cvivs Pars Prima Episcoporum institutionem, ...
Secvnda Quicquid ad Episcopi est potestatem, ... Tertia Quod ad casuum
reseruationem, ... Methodo Noua, & expedita complectitur

Quæ omnia ad praxim vtriusque fori, interioris scilicet, & exterioris, & ad
iurisdictionis explicationem exigenda continet

Barbosa, Agostinho

Parisiis, M.DC.XXV.

Episcopi Qvorvm casuum absolutionem sibi reseruare consueuerunt?
Allegatio LI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98639](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98639)

tis etiam carnalibus referuandis multa vtantur circumspectione propter periculum scandalorum, in his maxime personis, in quas ob accessum ad Confessarios extraordinarios, vel frequentem reditum ad ordinarios, suspitionis aliquid cadere potest. Postremo eam potissimum ineanit, ac sequantur rationem, quæ consideratis diligenter cuiusque Prouinciæ, ac populorum moribus, natura, ac propensione magis in domino expedire videbitur. Postquam autem ab his peracta descripta fuerit hæc moderatio, unusquisque eam primo quoque tempore ad me perferendam curet, addita insuper causa, quæ cuiusque casus referuationem potissimum suaserit. Hoc enim S. D. N. deliberatum est, vt postmodum singulæ huiusmodi referuationes distinctius examinentur, quo perfecte tandem adiutrice Dei gratia opportunum ijs incommotis remedium adhibeatur. Interim de ipsius Sanctitatis suæ mandato iidem Ordinarii monentur, vt per totam suam diocæsim, ac præsertim ijs locis, qui à Ciuitate, & Cathedrali Sede longius remoti sunt Pœnitentiariorum, alioque Sacerdotes constituent, ac delegent, quibus facultatem absoluedi à casibus sibi referuatis concedant, ita vt his quoque liceat eandem alijs Confessarijs, si opus sit, etiam viua voce impartiri: idque maxime in solemnioribus, & præcipuis anni festiuitatib. vt peccatores, quibus obuia, & facilis fuerit huiusmodi Sacerdotum copia, ad peragendam Confessionem alligantur, quia alioquin plarique, vel ob id ipsum omittere possent, si necesse haberent Pœnitentiæ Ministros, quib. indigent, longius quærent. In eam igitur curam, quantum in se erit sedulo incumbet Illustriss. Amplitudo vestra, vt hæc omnia ex sanctitatis suæ, & Sacræ Congregat. mente debita executioni mandentur, ea diligentia, eoque zelo vbique adhibito, quem optimus quisque Pastor erga animarum sibi creditarum salutem præ se ferre debet: vt autem apud se, successoresque suos perpetuum extet monumentum, quid hic circa totam hanc referuandi rationem deliberatum sit, dabit operam vt hæc litteræ vna cum ipso Decreto, ac declaratione in publicis suarum Curiarum Episcopopalium actis integre describantur. Eas verò cum primum acceperit, dignabitur facere nos ea de re certiorem, missura postea, quanto citius fieri poterit, expeditum nouæ referuationis indicem ex præscripto huiusce mandati confectum. Quæ omnia mandante ipsa Sacra Congregat. ego Illustrissima D. V. scripsi, Deum precatus, vt eandem quamdiutissime incolumem tucatur. Romæ die 26. Nouembris 1602. Dignabitur etiam Amplitudo V. Illustriss. operam dare, vt Prælati inferioris Ordinis exemptis, seu nullius diocæsis, seu qui sint in sua Prouincia, innotescat Decretum hæc litteris inclusum, tum etiam hæc reliqua, quæ ei scribuntur super casuum referuatione. Alexander Card. Florent.

SYMMA R I V M.

- 1 Casus in quibus tantum ead. Episcoporum referuatio, nulli certi dari possunt.
- 2 Casus numerantur quos Episcopi sibi referuare consueverunt.
- 3 Homicidium voluntarium quod dicatur?
- 4 Homicida sui aggressoris ad defensionem vitæ propriæ

cum moderatione inculcata intel. a. non peccat, nec tenetur ad restitutionem, nec est irregularis.

5 Moderamen inculcata intel. a. non dicitur seruare, qui occidit si fugiendo euadere possit, nisi fuga sit illi valde dedecorosa.

6 Inuasorem licet occidere pro defendendis propriis bonis, quando sunt ordinata, vt media ad conseruationem vitæ.

7 Inuasorem licet occidere pro defensione sui honoris, vel integritate sui corporis.

8 Defendere vitam, seu bona proximi licet usque ad occisionem iniusti aggressoris, quando aliter illa defensio expediti non potuerit.

9 Declaratur locus Matth. 26.

10 Irregularis non sit defendens proximum usque ad occisionem, vel mutilationem aggressoris.

11 Declaratur L. vt vim vi, ff. de iust. & iur.

12 Mandans, & mandatarius censentur vnum idemque delictum committere, saltem ratione finis.

13 Mandans puniatur eadem pœna, qua puniri debet mandatarius.

14 Consulens delictum puniatur eadem pœna, qua ipse delinquens.

15 Auxilium præstans in delicto puniatur prout ipse delinquens.

16 Homicidium affert nocuumtum irreparabile, quia tollit vitam humanam, quæ ex bonis temporalibus summum est.

17 Iuramentum vt licitum & honestum sit, tres comites habere debet.

18 Periurium est mendacium iuramento firmatum.

19 Periurium in iuramento assertorio semper, & indistincte est peccatum mortale.

20 Iurans falsum putans esse verum quando peccet.

21 Iuramentum promissorium, cui deest veritas, an semper inducat peccatum mortale?

22 Iuramenti promissory violatio in re leui, & parua solum inducit peccatum veniale.

23 Testis falsus vt aliquis dicatur, falsique pœnam incurrat, quæ necessaria sint.

24 Testis à iudice legitime interrogatus de veritate dicenda non solum falsus est si falsum dicit, sed etiam si veritatem celat scienter in damnum proximi.

25 Falsum deponens in iudicio nullo includitur sub referuatione huius secundi casus.

26 Testimonium ferens non iuratus si falsum dicat, ordinaria plectendus est pœna.

27 Falsum deponens sine dolo, non est ordinaria pœna falsi plectendus.

28 Interpretatio in dubio semper fieri debet, vt quis excusetur à periurio.

29 Ad evitandam restium falsitatem eorum dicta sunt improprie intelligenda.

30 Falsitas nemini nociva pœna ordinaria non puniatur.

31 Falsum testimonium dolose dicens, quod tamen non valuit, ordinaria pœna non est puniendus.

32 Falsitastria essentialia requirit, delum scilicet, mutationem veritatis, & quod alteri noceat.

33 Testis, qui interrogatur de aliqua re sibi commissâ sub sigillo secreti, quando teneatur revelare factum occultum?

34 Falsum deponens circa extrinsecâ, & extra factum principale, non dicitur falsus.

35 Periurium quam graue sit peccatum ostenditur.

36 Periurium non satisfaciunt si dicat se falsum deposuisse.

ſe, quia tunc ei fides non adhibetur, quamvis ſit in articulo mortis.

37 Periurium eſt grauius adulterio.

38 Declaratur tex. in cap. quod in omnibus 32. q. 7.

39 Declaratur tex. in cap. at ſi clerici, §. de adulteriis, de iudijs.

40 Periurium homicidio grauius eſt, & numer. 41.

42 Periuria apud varias nationes quibus pœnis puniebantur.

43 Periuri puniuntur pœna depositionis ab Ordine.

44 Periuri beneficij eccleſiaſtici obtentis priuantur.

45 Periuro facta collatio eſt nulla.

46 Ponderus illud dicitur falſum, quod nunquam tranſiit per manus affinatorum.

47 Ponderibus, & menſuris falſis utens, falſum dicitur committere.

48 Ponderibus, & menſuris falſis utens, quomodo ad reſtitutionem obligetur.

49 De adulterantibus, & utentibus falſis ponderibus, & menſuris, referuntur plures Doctores.

50 Vinum lymphatum vendens quas pœnas incurrat, remiſiue.

51 Vinum vetus cum muſco admixtus quam pœnam incurrat, remiſiue.

52 Pharmacopœa vendentes medicinas adulteratas quas pœnas incurrant.

53 Pecunia qui prius uſi fuiſſent, oſtenditur.

54 Denarij, quibus fuit venditus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui fuerint.

55 Monetam cadere ad Principem ſolum, & Rempubli- cam ſpectat.

56 Moneta ut probata, & legitima ſit, quæ continere debeat, oſtenditur.

57 Moneta adulteriari, falſificari, ſeu corrumpi quibus modis dicatur.

58 Monetam excudens alia effigie, quam effigie Principis illius Regni, ubi habitat, vel falſificans monetam alterius Principis, à pœnis excuſatur.

59 Monetam Principis tondentes, vel radentes eiſdem ſubiſcuntur pœnis, quibus eam adulterantes.

60 Monetam iuſtum pondus excedentem tondens, & mutilans, atque eam ad iuſtum pondus reducens, an in pœnam incidat? oſtenditur.

61 Monetam reprobata vitiantes non puniuntur.

62 Monetam falſam falſificantes non incurrunt in pœnas.

63 Monetam minimi valoris fabricans, vel tondens modicam quantitatem excuſatur à pœnis ordinarijs.

64 Monetam falſam expendentes, eadem pœna puniuntur, qua afficiuntur illam adulterantes, vel radentes.

65 Intellige ſi ſcienter falſam expendant.

66 Ignorantia quomodo in hoc caſu probetur, oſtenditur.

67 Monetam falſam expendens, ſi doceat à quo illam habuit, nulla lege puniri debet, & referuntur alij caſus in quibus poteſt excuſari.

68 Monetam corrupens, fabricans, tondens, vel ſcienter expendens, igne comburitur, & eius bona fiſco vendantur.

69 Domus in qua fabricatur moneta falſa ſciente domino, cadit fiſco.

70 Vidua excuſatur à ſcientia fabricationis falſe monetæ cuius in eius domo.

71 Referuntur Doctores de hac materia plenè agentes.

72 Violatores Eccleſiarum immunitatis, & libertatis eccleſiaſticae hodie abſolui non poſſunt à Confeſſarijs ſe-

cularibus, vel regularibus, etiam vigore ſuorum priuilegiolorum.

73 Incendarius dicitur ille, qui malo animo auctoritate propria incendit aliena.

74 Incendium communeratur inter caſus fortuitos.

75 Conductor propter incendium ad damni æſtimationem non tenetur, nec ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, niſi conſtet de culpa, vel negligentia ipſius.

76 Incendarius ad damna, & intereſſe tenetur ſi fuerit lata culpa.

77 Incendarius ad damna, & intereſſe tenetur, ſi incendium ex ſua nimia negligentia fiat.

78 Incendium à quibus in dubio emiſſum præſumatur, remiſiue.

79 Dominus de incendio per familiam admiſſo utrum ne, & quando tenetur? remiſiue.

80 Incendarijs quæcunque pertinentia, remiſiue.

81 Arborum, & vitium inciſores tenentur ad omne damnum, quod earum dominus ex ipſa inciſione patitur, & quomodo ſit faciendæ reſtitutio, oſtenditur.

82 Arborum inciſor, quæ in ſuo ſolo plantata fuerint ab alio, vel in eo radices egerunt an peccet, teneaturque ad reſtitutionem? oſtenditur.

83 Vitis dicitur arbor frugifera.

84 Vites, aliæque arbores incidens non damni cauſa, vel iniuria, ſed voracitatis, & rapacitatis naturalis, non incidit ſub reſervatione quinti caſus.

85 Blaſphemia eſt de reſeruatæ Epico.

86 Blaſphemare eſt dicere tacite, vel expreſſe, verbo, vel ſcripto contra Deum, aut eius Sanctos quidpiam contumelioſum.

87 Blaſphemia alia hæreticalis, alia ſimplex.

88 Blaſphemia hæreticalis eſt illa, quæ cum hæreſi connexionem habet.

89 Inquiſitores contra hæreticam prauitatem priuatiue cognoscunt de blaſphemijs hæreticalibus, & contra conſuetum blaſphemare, & monitum blaſphemare non ceſſantem.

90 Pœna quæ imponi ſolet ab Inquiſitoribus pro hæreticalibus blaſphemijs, oſtenditur.

91 Blaſphemia ſimplex eſt illa, quæ non repugnat iis, quæ tenemur credere.

92 Blaſphemia ſimplicis quæ iurationes ſint, oſtenditur.

93 Epicoſi de blaſphemijs, quæ hæreticales non ſunt, cognoscunt, & puniunt.

94 Blaſphemia ſimplicis crimen eſt mixti ſori.

95 Eccleſiaſticus iudex ſi prius de crimine mixti ſori cognoscens pœnam leuem impoſuerit, iure optimo poterit ſecularis de eadem cauſa iudicare, ſupplereque eſque ad condignam condemnationem.

96 Blaſphemiæ peccatum quam deteſtabile ſit in Sacra ſcriptura, oſtenditur.

97 Blaſphemi quibus pœnis iure Pontificio puniuntur.

98 Blaſphemi in ſynodo Lateranenſi, quibus pœnis afficiantur.

99 Iulius I I I. quos pœnas aduerſus eos inflixerit, oſtenditur.

100 Pius V. in blaſphemos quomodo inquirendum, & animaduertendum, ſua Conſtit. ſanciuir.

101 Blaſphemi iure Civilis mortis pœna puniebantur.

102 Blaſphemi quibus pœnis apud Luſitanos, & Hiſpanos puniuntur.

103 Blaſphematores apud Gallos quomodo mulctantur.

104 Blaſphemantibus, quæ pœna imponantur apud Neapolitanos.

105 Blasphemantes à pœnis ordinariis, quando possint excusari, remissive.
 106 Parentes percussiones quam graue peccatu faciant, ostenditur multis sacra scriptura locis.
 107 Parentes percussiones potest hereditate priuari.
 108 Filius verberans patrem, nec ille pater, nec ille filius est censendus.
 109 Pater, vel mater non presumitur qui filium non diligit.
 110 Salomonis Regis iudicium pro cognoscenda matre ex duobus infantem postulantibus refertur.
 111 Caroli magni simile iudicium, refertur.
 112 Alphonsi Aragonia Regi simile factum accidisse ostenditur.
 113 Filius etiam leniter patrem percussiens, peccat mortaliter.
 114 Parentum appellatione in presenti materia veniunt solum pater, auus, auia, & alij ascendentes.
 115 Filius percussiens, vel occidens patrem venientem contra fidem Christi non puniuntur.
 116 Patrem ad sui defensionem percussiens, vel occidens, non dicitur parricida.
 117 Furiosus percussiens patrem non incidit in pœnas parricidij.
 118 Patrem sine dolo percussiens, vel occidens, non puniuntur ut parricida.
 119 Filius occidens patrem suum, ignorans sibi patrem esse non puniuntur ut parricida.
 120 Magica ars qua fit remissive.
 121 Diuinitio quatuorplex sit.
 122 Superstitio qua dicatur.
 123 Diuinitio qua fit per demonum inuocationem sapit heresim, & sic diuinites possunt per Inquisitores coerceri.
 124 Inquisitores contra hereticam prauitatem habent auctoritatem, & ius inquirendi contra diuinites, & sortilegos, quotiescunque aliqua admiscet, qua heresim sapiunt.
 125 Inuocatio facta ad id, quod est demonis natura non sapit heresim.
 126 Pocula, vel carmina amatoria, an vim aliquam habeant naturalem homines inuitos alliciendi ad amandum remissive.
 127 Augures, qui dicantur remissive.
 128 Sortilegi, qui sint remissive.
 129 Necromantici qui dicantur, & eorum materia remissive.
 130 Chiromantici superstitiose faciunt per manuum lineas bonam, vel malam fortunam indicantes, secus si complexionem, humores, & aptitudinem.
 131 Egyptianam de bona, vel mala fortuna interrogare quando sit peccatum?
 132 Somniantes putantes omnia per somnia sibi visa esse vera, & diuinitus sibi immissa, peccant mortaliter.
 133 Astrologi qui dicantur remissive.
 134 Astrologum iudiciariam exercentes quas pœnas hodie incurrant, ostenditur.
 135 Eucharistia sanctissima abutentes sunt suspecti de heresi, & curia seculari traduntur.
 136 Abortum procurantes, consultants, & quocunque modo consentientes, quibus pœnis per Constitut. Sixti Quinti, & Gregorij Decimiquarti puniuntur.
 137 Animari factus in homine dicitur per infusionem animarationis, qua in masculo fit post quadraginta dies, in femina vero post 80.

138 Masculus, vel femina an sit si dubitetur, presumendum est esse animatum post quadraginta dies.
 139 Abortum consilens ei, qua dubitat esse pregnantem, non est irregularis, si non appareat de abortu.
 140 Fœtus postquam est viuificatus si occidatur, verum homicidium committi dicitur.
 141 Abortui causam præbens sit irregularis, etiam si dubium sit an factus esset viuificatus.
 142 Abortui causam dantis, vel recipiens poculum, quando ut homicida puniatur remissive.
 143 Exponentes proprios partus, feris peiores.
 144 Pater exponens filium legitimum, & naturalem, vel naturalem tantum, arbitrio iudicis est puniendus.
 145 Pater exponens filium, siue alius eo consentiente, vel ratum habente, amittit ius filiationis.
 146 Pater exponens filiam, licet perdat patriam potestatem, non per hoc eximitur ab onere dotandi.
 147 Parentes grauitur peccant, qui filios exponunt si eos nutrire, & alere commode possunt.
 148 Infantes expositos furiosos esse censendos, tenet una sententia.
 149 Naturales tamen esse indicandos, existimat altera opinio.
 150 Legitimos tamen de successuum, ordinum, & dignitatum capaces esse, tenet verior sententia.
 151 Expositi non sunt capaces censendi ubi habentur statuta requiruntia qualitatem nobilitatis, & alia huiusmodi.
 152 Expositus est cuius illius loci, & ciuitatis cui exponitur.
 153 Consanguinitas dicitur quasi sanguinis unitas, & consanguinei quasi eodem sanguine iuncti.
 154 Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum.
 155 Consanguinitas per gradum, & lineas distinguitur.
 156 Linea quatuorplex dicitur.
 157 Quilibet ex his lineis per gradus distinguitur.
 158 In linea recta ascendendum, & descendendum, utroque iure inspecto, tot sunt gradus, quot sunt persona, dempta semper ea, a qua incipit computatio.
 159 In linea transversa equali quo gradu unaquaque persona à communi differt stipite, eo etiam gradu ab altero distat consanguineo.
 160 In linea transversa equali attentio iure Canonico, quo gradu distat remotior à communi stipite, eo etiam differt ab alio consanguineo.
 161 Graduum computatio in matrimonii contrahendis secundum ius Canonicum semper facienda est.
 162 Graduum computatio ad susceptionem, & reliqua civilia attentio Casareo iure facienda est, nisi aliter de consuetudine receptum sit, vel ipsa lex civilis secus statuerit.
 163 Matrimonium hodie interdicitur cum consanguineis intra quartum gradum.
 164 Affinitas ex copula licita dirimit matrimonium usque ad quartum gradum.
 165 Affinitas ex copula illicita dirimit matrimonium usque ad secundum gradum.
 166 Gradus affinitatis quomodo computentur ostenditur.
 167 Affinitas ut contrahatur requiritur ea copula, qua sit sufficiens ad generationem.

- 168 Seminatio fœmina ad generationem non est necessaria.
- 169 Affinitas oritur ex copula cum fœmina imita, ignorante, dormiente, ebria, vel infana.
- 170 Semen alicuius viri ope demonis in utero fœmineum delatum non inducit affinitatem.
- 171 Affinitas non contrahitur si casu ad se traheret uterque fœmineus semen viri cum ea ludens.
- 172 Affinitas oritur ex copula cum effusione veri seminis, qualis non est eunuchorum.
- 173 Affinitas non oritur ex copula sodomitica.
- 174 Impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum extenditur.
- 175 Affinitas non oritur ex matrimonio per verba de presenti, copula non sequuta, sed impedimentum ulterioris gradus.
- 176 Impedimentum publicæ honestatis, quando simul concurrit cum impedimento affinitatis, utrumque explicite, vel saltem implicite in petitione explicandum est.
- 177 Publica honestas oritur ex matrimonio nondum consumato, si non sit inualidum defectu consensus.
- 178 Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex matrimonio rato amentium, vel puerorum.
- 179 Declaratur tex. in cap. iuuenis, de sponsal.
- 180 Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex matrimonio celebrato sub conditione de futuro, antequam adimpleatur conditio.
- 181 Contractus non obligat ante conditionis eventum.
- 182 Impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validis, & certis oritur in primo gradu.
- 183 Impedimentum publicæ honestatis non inducitur quando aliquis sicte consentit.
- 184 Impedimentum ex sponsalibus, aut matrimonij metu, aut errore personæ, nullum nascitur.
- 185 Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis.
- 186 Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex sponsalibus contractis a parentibus nomine filiorum sine eorum consensu.
- 187 Impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus quacunque ratione irritis, quando ipsa publica sunt, & nullitas occulta.
- 188 Impedimentum publicæ honestatis contractum ex sponsalibus validis, & certis, non cessat quando sponsalia dissoluantur mutuo contrahentium consensu.
- 189 Cognatio legalis quando impedit, & dirimat matrimonium? ostenditur.

EPISCOPI QUORVM
casum absolutionem sibi referuare
conseruerunt?

ALLEGATIO LI.

N Vlli possunt dari, aut tradi certi casus, in quibus tantum cadat Episcoporum reservatio, ut tradit *Nauarr. in man. cap. 27. num. 262. in fine*: ipsi enim consideratis diligenter suarum prouinciarum, ac populorum moribus huiusmodi reservationem ad animarum salutem facere poterunt, dummodo non sit de exceptis Alleg. præcedenti.

2. Casus igitur quos ipsimet Episcopi sibi, vel

de iure, vel de consuetudine referuant, sunt plures, quorum quatuor nobis refert *Benedict. XI. in Extrauag. inter cunctas, de privileg. alijque propter frequentiam, scandalum, aliamque necessariam causam solent communiter referuari, ut in sequentibus*. Primus. Episcopis referuari solet illorum absolutio, qui homicidium voluntarium committunt. Secundus. Qui falsum in iudicio testimonium, siue in gratiam, siue in alicuius damnum depoluerint. Tertius. Qui stateras, mēsuras, monetas, uel adulterauerint, corruperint. Quartus. Qui libertatem, siue immunitatem Ecclesiæ violauerint. Quintus. Incendiarij, & qui damni, iniuriæ causâ vires, vel arbores alienas inciderint. Sextus. Qui blasphemiam publicam, & notoriam protulerint. Septimus. Qui parētes percuſſerint. Octauus. Qui ad magicas artes, veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eucharistia, sacris rebus abutuntur. Nonus. Qui abortum procurauerint. Decimus. Qui piis locis infantes expoluerint, cum habeant unde ipsos alant, neque eorum locorum damna refarcierint. Vndecimus. Qui matrimonij contraxerint in gradibus prohibitis. Hi sunt principales casus, qui, veluti atrociora, & grauiora crimina, ab Episcopis referuari solent, in quorum tamen arbitrio erit iuxta suarum diœcesum, ac populorum mores plures alios, paucioresue referuare, in Confessariorum verò commoditatem breuis in quolibet prædictorum facienda erit à nobis explicatio.

PRIMVS CASVS.

QVI HOMICIDIVM
voluntarium commiserint.

Homicidium voluntarium dicitur id, quod dolo malo, animo occidendi committitur, *l. i. ff. de sicar. Carrer. §. homicidium, num. 2.* Vel secundum alios, ad homicidium voluntarium requiritur, ut sit illicitum intentum in se, saltem equipollenter, aliâ quam vitandæ mortis causâ commissum, quasi requiratur, quod sit intentum in se, aut saltem in causâ, quæ sit proxima, vel ex se ordinata ad mortem, *Nauarr. in man. cap. 27. num. 238. & 240. Couarr. in Clement. si furiosus, par. 1. in initio, num. 1. & 2.* Verbi gr. dedit quis alteri venenum scienter mortiferum, licet non intenderit mortem illius, est voluntarium homicidium, si ex veneno moritur. Similiter de eo, qui lacessitus leui iniuria ab amico, illum quæsiuit animo eum leuiter percutiendi, & inuentum, in capite ense, absque intentione occidendi percussit, ex qua percussione ille mortuus est, in quo casu percutiens, quamuis non haberet animum occidendi, quia tamen fecit actum sua natura directum ad mortem, dicitur voluntarie occidisse, & ita visus est sentire *Nauarr. const. 28. de homicid.* Similiter etiam de percutiente voluntarie prægnantem, vel inferente vulnus non intendens occidere, nam si mors sequatur, dicitur voluntarium in sua causâ, cum percutiens potuerit hunc casum præcogitare, & dicitur voluntarium, ut distinguatur à casuali, vel effecto à furioso, dormiente, & similibus, ut tamen includat eum, qui occurrens inimico suo, illum occidit, utroque

enim casu dicitur homicida voluntarius, cum voluntas casu, vel usu rationis absorpta non fuerit, ita Leli. Zechi. de casibus reservatis casu 13. vers. secundo. Voluntas enim in homicidium ferri potest, vel directe & per se: vel indirecte & per accidens. Directe, quando quis habet animum occidendi, & occidit, & ista est perfecta, propriaque homicidij malicia, & proprium homicidium voluntarium, h. i. C. de siccar. l. 1. §. diuus, ff. eodem. Indirecte autem fertur voluntas in homicidium quoties fertur in id, ex quo immediate, & per se sequitur homicidium, sicuti ex percussione, & vulneribus, ex quibus per se, & vt plurimum, sequitur mors. Itaque non solum dicitur voluntarium homicidium, quod est intentum ex causa propria, vel immediate, vel per se ordinata ad homicidium, vt dixerunt Couarr. & Nauarr. dictis locis, sed sufficit, vt sit talis, vt ex illa, vel semper, vel frequenter, vel in pluribus solitum sit sequi homicidium, Caietan. 2. 2. quest. 64. artic. 8. Azor. institut. moral. part. 3. lib. 2. cap. 14. vers. tertio notandum. Quamuis haec ad forum exterius, vbi coniecturis, & indicij cognoscitur animus, sint vera; quoad forum tamen interius, de quo loquimur, non iudicabitur homicida voluntarius, qui praeter scientiam, & intentionem occidit, voluntas enim non solum distinguit peccatum a non peccato, sed etiam diuersificat peccati species, vt clare patet ex Philosopho in ethicis. ita Gambiar. de casibus reservatis. in casu homicidij voluntarij, num. 5. fol. 107. vers. 1. & num. 9. cum Ioan. Andr. in cap. de infantibus, de ijs, qui filios occider. resoluit homicidam voluntarium dici, qui praeter ira subita, & in rixa committit homicidium.

4. Primo limita in homicida sui aggressoris ad defensionem vitae propriae, cum moderamine inculpatae tutelae, is enim non dicitur homicida voluntarius, sed necessarius, nec peccat, nec tenetur ad restitutionem, nec est irregularis, l. vt vim vi, ff. de iust. & iure, Clem. si furiosus, de homi. clar. in §. homicidium, numer. 24. Couarr. in d. Clement. si furiosus. part. 3. §. vnic. num. 1. Gomez tom. 3. varar. cap. 3. numer. 20. Mascard. de probat. conclus. 1126. plures refert Doctores Cened. ad Decretum collect. 29. num. 2. quibus adde Farinac. in praxi crimin. quest. 125. num. 3. & 10. Christ. de Paz. in scholis ad leges styli l. 58. a num. 2. Bernard. Graue. ad pract. Camera imper. lib. 2. conclus. 110. Aloys. Ricc. in collect. decis. part. 4. collect. 792. Petr. Caball. in tract. de omni genere homicidij, num. 93. Cardoso in praxi iudicum, & aduocat. verbo homicidium. num. 5. P. Molina, de iustit. tom. 4. tract. 3. disput. 11. a princip. Lest. eodem tract. lib. 2. cap. 9. a num. 41. Rebello de obligat. iustit. part. 1. libro 3. quest. 12. a princip. Azor. institut. moral. part. 3. lib. 2. cap. 1. a princip. & in nostris terminis Leli. Zechi. de casibus reservatis, casu 13. de homicid. vers. quarto fallit, Gambiar. eodem tract. verbo homicidij voluntarij, numer. 7. Vbi tamen quis fuga accepta salutis suae consulere potest, se subsistere non debet, sed fugam capellere, nisi illi sit valde dedecorosa, vt contingere potest in viro illustri, vel nobili. Vnde si inuasus sit religiosus, vel clericus, vel homo inferioris notae, & fortis, tunc, cum his fuga non sit ignominiosa, si fugiendo euadere possint, tenentur fugere, & non occidere, alioquin non esset moderamen inculpatae tutelae, sed homicidium voluntarium, si occidant, & non fugiant, Hippol. in l. 1. numer. 46. & 47. ff. de siccar. clar. §. homicidium, numer. 32. Menoch. de arbit. casu 177. num.

14. Farinac. dict. quest. 125. a numer. 121. Paul. Comitol. respons. moral. lib. 4. quest. 10. numer. 16. Azor. d. capit. 1. quest. 15. Bernard. Graue. dicta conclus. 110. consider. 1. a num. 24. Leli. Zechi. d. casu 13. vers. si vero fuga.

6. Secundo limita in homicida pro necessaria defensione rerum suarum, illi enim licitum est occidere inuasorem pro defendendis propriis bonis, quando sunt ordinata vt media ad conseruationem vitae, Doctor. in d. leg. vt vim, post gloss. ibi, verbo iure, & in leg. furem, ff. ad legem Cornel. de siccar. & in leg. 4. ff. ad leg. falcid. & in cap. olim, in 1. de restitut. spoliat. clar. in d. §. homicidium, numer. 25. Nauarr. in man. cap. 15. num. 2. Couarr. d. §. vnic. numer. 6. sot. de iustit. lib. 5. quest. 1. artic. 8. Menoch. illustri. cap. 18. numer. 5. plures per Cened. ad Decretal. collect. 96. numer. 3. quibus adde Mich. Grass. tom. 2. commun. opinion. lib. 9. tit. 10. numer. 13. pagin. 484. Farinac. d. quest. 125. num. 21. & 180. Cardoso in praxi iudicum, verbo homicidium, numer. 8. Gregor. de Valentia tomo 3. disput. 5. quest. 8. puncto 4. dub. 3. Telet. in summ. lib. 5. cap. 6. vers. tertius est casus, Beia respons. casuum conscient. part. 2. casu 23. Sayr. in clau. Regia lib. 7. cap. 10. numer. 30. Molina d. tract. 3. disput. 16. num. 1. vers. contrariam, Lest. d. cap. 9. a numer. 66. Rebello d. quest. 12. numer. 2. Azor. d. cap. 1. quest. 19. Leli. Zechi. dicto casu 13. vers. rursus dubitatur, & est communis opinio saltem in laicis, quamuis in clericis, & de iure Canonico contrarium teneat Panorm. in cap. suscepimus, de homicid. per text. ibi, & plures alij relati per Cla. & Couarr. vbi proxime, post gloss. in verbo fugiens, in summ. 23. quest. 3. a quibus merito ipsi discedunt, hanc limitationem tenentes etiam de iure Canonico, prout etiam discedit Molina, & Lest. ybi proxime, respondentes ad text. quo nuntur Panorm. dicto loco, videlicet in cap. 2. de homicid. & in d. cap. suscepimus, communiter etiam resoluentes posse quemlibet pro necessaria defensione vitae, aut rerum suarum occidere aggressorem, etiam clericum sine metu excommunicationis, sic intelligentes text. in cap. si vero, in 1. vers. si vero, de sentent. excommunic. prout intelligit post alios dicens communem, Gomez d. cap. 3. sub num. 20. & Molina d. disput. 16. num. 3. sot. de censur. disp. 22. sect. 1. sub n. 33.

7. Tertio limita in homicida ad defensionem sui honoris, verbi gratia, si inuasor illum nobilem alapa, vel fuste, vel verberare percutiat, quando illi valde dedecorosum sit, vel si aliqua puella defendendo integritatem sui corporis, repellendo violentiam stupri, adulterij, sodomitae, & huiusmodi, inuadentem occidat, quando inuasoris manus vociferando, vel fugiendo non potest euadere, Leli. Zechi. dicto casu 13. vers. alterius dubitatur. Farinac. d. quest. 125. a numero 41. Lest. dicto cap. 9. a num. 76. Azor. dicto cap. 1. quest. 16. cum segg.

8. Quarto limita in homicida ad defensionem vitae, seu honorum proximi, in foro enim conscientiae quilibet regulariter potest ex iure positio, & naturali, cum moderamine inculpatae tutelae defendere vitam, seu alia bona proximi, etiam vsque ad occisionem iniusti aggressoris, quando aliter illa defensio expediri non potuerit, Claud. in repet. lege vt vim numer. 125. vbi Curt. numer. 49. Bologn. numer. 75. Hippol.

Reminald. ibidem numero 379. cum sequentibus, Com. dict. cap. 3. numero 21. Clar. §. homicidium, numero 27. & 28. Couarr. dict. §. unico numero 5. Farin. dict. quest. 125. a numero 267. Socr. dict. sect. 1. numero 39. Vini. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 10. numero 27. Molina dict. tract. 3. diff. 18. numero 1. Lessi. dict. cap. 9. a numero 87.

9 Non obstat locus *Matth. 26.* dum Dominus damnavit defensionem, quam Petrus pro ipso susceperat, & vsus est verbis ad omnes generalibus, ibi, omnes qui acceperint gladium gladio peribunt. Respondetur enim Dominum ibidem non damnavisse defensionem proximi iustam & commendatam ut talem *Ecclest. capit. 7. Prouerb. capitul. 24.* Sed solum damnavisse defensionem non iustam, qualis erat ex pluribus causis illa à Petro suscepta; nam primo habebat speciem vindictæ potius, quam defensionis, utpote quia huic defensioni locus non erat probabiliter in tanta turba, quantam repelli vnus hominis, & gladij defensione probabile non erat. Secundo quia Dominus non habebat opus tali defensore, nec is defendendi modus decebat eum, qui poterat, si vellet, mille Angelorum legiones, ad eandem defensionem à Patre cælesti obtinere. Tercio quia erat contra ordinationem ipsius Patris volentis ut Filius vim illam iniquam humiliter sustineret, prout has, & alias prædictæ condemnationis causas prosequitur *Dionys. Augustinus tractat. 112. in Ioann. quem sequitur Lessi. dict. capit. 9. numero 50.* Nec etiam obstat quod huiusmodi defensor habet æqualiter ut proximos non solum aggressum, sed etiam aggressorem, & consequenter videtur non debere magis vni, quam alij, imò vtrique esse pariter obligatum, ac proinde non posse pro defensione vnus alium occidere, quia, ut inquit *Cicer. lib. 2. offic. animaduertamus, cum alios iuuare velimus, ne quos offendamus.* Respondetur enim ex mente *Gomez. dict. capitul. 3. sub numer. 21.* quod in his terminis, etiam si res hæc inter æqualiter extraneos consideretur, sanè proximus nobis est aggressus, quam aggressor iniustus, & illi potius, quam huic assilire in ea defensione possumus, & tenemur, quia scilicet aggressus habet de iure communi facultatem se defendendi ab iniusto aggressore, ut supra diximus, & eo iure uti potest per se, vel per alium, ex *reg. potest quis per alium, de reg. iuris in 6.* at verò aggressor iniustus non habet ius aggrediendi, iuxta text. in *capitul. 1. in med. 22. quest. 2.* cum similibus.

10 Nec item obstat, quod defendens proximum etiam ascendente vique ad occisionem, vel mutilationem aggressoris, sit irregularis, iuxta sententiam *gloss. pen. in dict. Clem. si furiosus*, sequitur *Card. ibidem quest. 28. plures in capit. si vero in 1. de sentent. excommunic. vbi Abb. numero 11. in fine, Nauarr. in man. cap. 27. numero 213.* & alij quorum sententiam dicit communem *Couarr. dict. §. vnic. num. 5. Carr. in dict. lege ut vim, numero 53. Farin. Plures referens dict. question. 125. numero 280.* vnde consequi videtur in hoc defendente non esse ius, sed culpam in defendendo proximum vsque ad occisionem, vel mutilationem aggressoris, cum aliter non incurreret prædictam irregularitatem, quippe quod non solet homicidium priuato danti operam rei licitæ impulari ad irregularitatem, quan-

do contingit abique culpa occisoris debitam diligentiam adhibentis, iuxta *reg. text. in capit. lator, & in capit. dilectus* cum aliis ibidem de homicid. iunctis resolutis per *Couarr. in dict. Clement. si furiosus, part. 2. §. 4. a numero 5.* Respondetur enim verius esse ex prædicta proximi defensione, & occisione aggressoris non incurriri irregularitatem, prout resoluunt *Fortun. in repet. dict. lege ut vim, sub numero 32. & 33. Couarr. dict. §. vnic. numero 5. Iacob. Ayer. in tract. de homicidio necessario part. 1. a num. 226. Molina tract. 2. diff. 109. numero 2. iuncto numero 10.* & licet fateamur ex defensione proximi sequuto homicidio aggressoris insurgere irregularitatem contra defendentem, tamen non inde concludi cum non posse licite proximum sic defendere, quippe quod ex pluribus actibus in se licitis incurritur irregularitas, ut videre est in bigamo iuxta text. in *capit. 1. cum aliis ibidem de bigamis*, & in iudice proferente sententiam sanguinis, iuxta text. in *capit. 1. si. distinct. Doct. in capit. sententiam sanguinis, ne clericus, vel Monachi, Sor. in 4. distinct. 25. question. 1. artic. 3. Nauarr. in man. cap. 27. a numero 206. & 212. Siluest. verbo homicidium in 3. numero 3. Henrig. in summ. lib. 14. de irregul. cap. 1. n. 1. & c. 12. a princ. Molina tract. 3. diff. 74. a n. 1.*

11 Nec denique obstat *dict. l. ut vim*, ibi ob tutelam corporis sui, &c. quibus verbis videtur significare ius defendendi, & propulsandi vim, & iniuriam non competere pro corpore alieno, sed tantum pro suo. Respondetur enim dicta verba accommodari etiam ei, qui proximum defendit, dum scilicet tanquam eius instrumentum repræsentat eius corpus, & illius vicem gerit, ex *reg. potest quis, de reg. iuris in 6.* Vel rursus responderi potest in illo text. non agi de excludendo, vel includendo iure, quod nobis competit ad proximum defendendum, sed agi solum de defensione proprii corporis, ut ex illis, quæ à iure naturali nobis proueniunt, exemplum poneretur in ea, ut frequentiori, non vero ut exclusiua alterius defensionis.

12 Quinto limita in mandante, consulente, vel auxiliante homicidam, ex eo quia etsi fictione iuris mandans & mandatarius censentur vna eademque persona *cap. qui per alium de regul. iuris in 6. lege 1. §. deieisse ff. de vi, & vi arm.* tamen in statutis non habet locum fictio, & sic homicida propriè tantum dicitur, qui propriis manibus occidit, aut est eius causa immediata.

13 Contrarium tamen verius est, quia re vera mandantis, & mandatarij vnum, idemque est delictum, saltem ratione finis, ex doctrina *Baldi in l. non ideo minus C. de accusat. tùm quia mandans puniatur eadem pœna, qua puniri debet mandatarius, Gom. tom. 3. cap. 3. numero 30. Menoch. de arbit. casu 353. numero 2. Ayer. de homicid. part. 2. a numero 41. Mascard. conclus. 1012. Decian. tract. crimin. lib. 9. cap. 31. cum sequentibus, Cenall. commun. contra commun. questione 166. Petr. Caball. in tractat. de omni genere homicidij numero 464. cum sequentibus. Cardoso in praxi iudicum verbo factum numero 6. Farin. part. 5. questione 135. numero 1. Sic etiam consulens delictum puniatur eadem pœna, qua ipse delinquens, ut per *Bernard. regul. 175. in princip. Duenb. regul. 149. Ayer. dict. part. 2. numero 35. Farin. in praxi crimin. dict. part. 5. quest. 129. nu. 23.* cum multis sequentibus & a num. 26. alserit procedere in persuadentibus, inflammantibus, instigantibus, hortantibus, inci-*

tantibus, & instruentibus, & numero 81. resoluit quod consulens non punitur nisi sequuto delicto.

15 Sic denique præstans auxilium in delicto punitur eadem poena, qua punitur ipse delinquens, *Clar. 8. fin. quest. 90. num. 1. Xyrr. dist. part. 2. num. 34. Mench. de arbitr. casu 249. numero 7. Sord. const. 40. numero 45. Mascard. concl. 159. numero 18. Farin. part. 3. quest. 131. a numero 1. Molina tract. 3. diffut. 6. nisi post delictum auxilium præstiterit, quia tunc non dicitur delicto opem præstitisse, Farin. dist. part. 3. quest. 132. à princ. Nam Dñus Augustinus ad Hilarium, re-latus in capitul. periculose de penitent. distinct. 1. periculose, inquit, decipiuntur, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus homines occiderunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Iudæi enim nequaquam propriis manibus Christum occiderunt, sicut scriptum est, nobis non licet interficere quemquam, sed tamen illis mors Domini imputatur quia ipsi lingua eum interfecerunt, & Dñus August. in Psal. 63. ad 3. vers. Et vos ô Iudæi occidistis, unde occidistis? gladio linguæ, acuisitis enim linguas vestras; & quando percussistis, nisi quando clamastis, crucifige, crucifige? Quia sicut homicida peccat mortaliter, & tenetur resarcire hæredibus occisi omne damnum, quod ex tali morte perpeffi sunt, ita etiam mandans aliquem occidere, & consulens homicidium, aliàs non facturo, & opem ferens in actu proximo homicidæ, ut probat Leli. Zech. de casibus referu. casu 13. verb. ampliatur, cum seqq.*

16 Notificandum est penitentem quam graue sit hoc peccatum, est enim grauissimum inter omnia mala, quæ homines ad iniuriam erga seiplos facere possunt, eius nocuum est immediate personale, & irreparabile, quia tollit vitam humanam, quæ cum ex bonis temporalibus summum sit, iuxta resoluta per sor. de ratione tegendi memb. 1. quest. 3. & multis probat, & controuertit Nauarr. in capit. inter verba, conclus. 4. numero 20. cum sequentibus, si. quest. 3. respondens ad text. prima facie repugnantem in l. isti quidem 8. vers. quod si ff. quod metus causa, & in l. codicillis, aliàs Lucius 88. §. marce. ff. de legatis 2. & notabiliter limitans commune illud dictum, moriendum esse pro honore, tamen semel ablata huiusmodi vita, restitui non potest de lege ordinaria, iuxta illud Psalm. 77. spiritus vadens, & non rediens, consonat text. in l. 1. C. de sacros. Eccles. ibi, quod iterum non reddit arbitrium, cum his quæ in comment. ad eund. text. congerit alios referens Lusitan. Benedict. Regid. part. 6. parag. 3. ad plures quæstiones controuerti solitas à Doctoribus circa restitutionem bonorum spiritualium, & temporalium eius, qui dum semel mortuus esset, tamen non obstante prædicta lege ordinaria rediit ad vitam corporalem, resuscitatus ex speciali indulgentia, & miraculo diuino. Rursus homicidium maius est cæteris peccatis contra iustitiam commutatiuam inferiorem bona auferentibus, denotat, ut plurimum, pertinacioris infestis animi deliberationem, quia scilicet difficilior committitur, ut obseruant Zech. de iustitia lib. 2. capul. 42. sub numero 75. Soar. de relig. tom. 2. tract. 4. lib. 3. cap. 3. sub numero 11. deinde gignit magnum scandalum, propter quæ vocatur immane flagitium, in cap. miror 50. dist. Hinc Deus maiora de illo supplicia, quam de alio scelere sus-

cipit, ab eius enim altari eum euelli iubet, ut morte moriatur, *Exod. 22. Sanguinem etiam ipsius effudit statuit, sicut & ipse proximi effudit, Exod. 20. Et gladio ferientem gladio ferendum esse asserit Matth. 26. quia viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos, Psal. 5. & sanguis ille effusus clamat ad Deum de terra, habet enim sanguis vocem suam Genes. cap. 4.*

SECUNDVS CASVS.

QVI FALSVM IN iudicio testimonium, siue ingratiam, siue in alicuius damnum deposuerint.

17 CVM solus Deus sit testis, & cognitor mentis nostræ, iuxta illud Psalm. Scrutans corda, & renes Deus, cap. erubescant, in fine, 32. dist. qui nec falli potest, nec fallere cap. à nobis 28. vers. nus igitur, de sentent. excommun. & in quo nullum omnino mendacij vestigium considerari potest cap. Deus quando 24. quest. 3. necessario igitur fuit ad eius reuerentiam, ut id quod iuratur primo sit verum, deinde iustum: & tandem necessarium, ut non passim, nec leuiter, sed maturo iudicio, & præuia deliberatione iuretur: iure enim diuino, & naturali tres circumstantiæ, seu comites requiruntur, ut iuramentum licitum, & honestum sit, videlicet veritas, iustitia, & iudicium, ut deducitur ex illo Hierem. 3. Et iurabunt viuit Dominus in veritate, iustitia, & iudicio, refertur in cap. & iurabunt 22. quest. 1. cap. animaduertendum 22. quest. 2. cap. vbi Christus vers. Iacobus, de iure iur. resoluunt D. Thom. 2. 2. quest. 89. art. 3. vbi Caietan. Angel. verbo iuramentum 3. parag. siluest. 8. verbo iuramentum 2. quest. 5. sor. lib. 8. de iustit. quest. 1. art. 3. Nauarr. in man. cap. 12. num. 3. Couarr. in cap. quamuis, part. 1. §. 6. num. 4. Leli. Zech. de casibus Episcopo referuatis, casu 12. vers. secundo notandum, & alij quos refert, & sequitur Sord. in Clauis Regia lib. 5. c. 4. n. 1. cum seqq.

18 Periuirum est mendacium iuramento firmatum, ut per Magistr. in 3. dist. 39. siluest. verbo periuirum in princ. D. Thom. 2. 2. quest. 98. art. 1. vbi ait falsitatem esse de intrinseca ratione periuirij. sor. lib. 8. de iustit. quest. 2. art. 1. Couarr. in cap. quamuis, p. 1. §. 6. num. 5. Soar. de relig. lib. 3. de iuramen. c. 2. n. 3. Sord. dist. c. 4. n. 7. Hinc fit propriè, & vere interuenire periuirum, quando in iuramento defecit veritas, siue præsens, prout in iuramento assertorio, siue præsens & futura, prout in promissorio.

19 Periuirum autem quod contingit in iuramento assertorio, semper, & indistinctè, & in quacunque materia, siue magna, siue medioeri, siue leui, seu leuissima est peccatum mort. etiam quidem grauissimum, cum directè aduersetur præceptis Decalogi primæ tabulæ, nempe secundo, de non assumendo nomen Dei in vanum, & per quod grauissima iniuria quantum est ex parte iurantis Deo fit, dum in testem falsitatis adducitur; quinimò etiã periuirum iocosum est peccatum mort. dummodo ad iurandum interueniat actio deliberata, resoluunt D. Thom. d. q. 98. a. 3. ad 2. Nau. d. c. 12. n. 6. cum seq. Sord. d. c. 4. a. n. 14. Soar. d. li. 3. c. 4. Sic etiam, qui iurat verum putans esse falsum, semper peccat

mort. ratione petiurij, quia talis formaliter iurat falſum, & mentitur, quia formaliter loquitur contra mentem, & inde ſumi actus malitiam, probat capit. homines 22. queſt. 2. reſoluunt D. Thom. ſor. ſilueſt. Nauarr. & alij quos refert ſoar. d. libro tertio capit. 5. numero 2.

20 Si vero quis iuret falſum putans eſſe verum non erit indiſtincte mort. quinimo aliquando nullo erit peccatum: Si enim quis præuia adhibita deliberatione, & exigente neceſſitate aliquid iuramento firmavit, credens probabiliter verum eſſe, quod tamen à parte rei erat falſum, nullo peccatum contrahitur, quia veritas, vel falſitas iuramenti, non tam ex re iurata, quam ex conſcientia, & mente iurantis attenditur: Si tamen per contrarium nullam adhibuit diligentiam ad hoc, vt ſciret eſſe ne falſum, an verum id, quod iuramento firmavit, quamvis putaret eſſe verum, ſi tamen erat falſum, peccavit mort. Si tandem aliquam adhibuit diligentiam, non tamen ſufficientem, neque eam, quam debuit adhibere, tunc venialem culpam committit, reſoluunt. Abb. numero 4. & ibi gloſſ. pen. in cap. tua 11. de iureiur. Nauarr. dict. capit. 12. numero 7. verſic. ſexto, Angel. verbo petiurium §. 1. & alij quos refert, & ſequitur. ſayr. d. capit. 4. numero 28. ſoar. dict. lib. 3. cap. 5. numero 3. cum ſequenti, quem vide in capit. 6. 7. & 8. ubi agit quando conſuetudo iurandi incaute conſtituat hominem in ſtatu peccati.

21 Circa iuramentum vero promiſſorium, cui deſt veritas reſolendum eſt quod deſiciente veritate de præſenti (verbi gratia) ſi promittens iuramento ſe aliquid facturum, vel daturum, non habeat animum adimplendi promiſſum, peccat mort. in quacunque materia, ſive magna, ſive parva, ſive licita, ſive illicita: ratio eſt, quia iurans falſum ſcienter peccat mort. at qui iurans aliquid facturum, non habens tamen animum faciendi, iam iurat falſum ſcienter, vt patet, igitur peccat. mort. quæ eſt conſequentia communis Theologorum teſte ſoar. dict. lib. 3. capit. 17. numero 2. ubi multos refert, ſequuntur & multi citati à ſayr. dict. capit. 4. numero 27. & capit. 6. numero 6. Si vero veritas de futuro deſiciat, quia ſcilicet promiſſum ſub iuramento, cum eſſet licitum, & honeſtum non eſt poſtea adimpletum, reſolve committi in hoc caſu peccatum ex genere ſuo mort. quia ius diuinum, & naturale dictat reddendum eſſe Domino iuramenta, iuxta capit. debitores de iureiur. ergo non eſt dubium quin hoc præceptum ex genere ſuo obliget ſub peccato mort. & ita hanc ſententiam tenent omnes, quos citat ſayr. dict. capit. 4. numero 28. Nauarr. dict. capit. 12. numero 10. ſoar. dict. lib. 3. capit. 15. numero 7.

22 At vero ſi violatio iuramenti promiſſorii ſit in re leui, & parua, ſive materia ſit partialis, ſive totalis, peccatum ſolummodo committitur veniale, ita D. Antonin. par. 2. tit. 10. cap. 4. §. 2. verſ. de tribus, ſilueſt. verbo iuramentum 4. queſt. 1. ſor. lib. 8. de iuſt. queſt. 1. art. 7. & queſt. 2. art. 3. concl. 5. Medina in ſumm. lib. 1. cap. 14. §. 4. Fr. Emman. in ſumm. par. 1. cap. 192. concl. 5. & par. 2. cap. 94. concl. 3. Nauarr. dict. capit. 12. numero 10. & cap. 18. numero 7. Azor. inſtitut. moral. par. 1. lib. 1. cap. 5. queſt. 3. & alij quos refert, & ſequitur ſoar. d. lib. 3. cap. 16. numero 4. ex eo quia in omnibus his præceptis leuitas materiæ in cauſa eſt, vt tranſgreſſio fiat venialis, quamvis illa ex genere ſuo ſint mortalia, vt patet in præcepto de non furando, de non

recitando diuino officio, vel alio ſimili opere faciundo, vt obſeruant Doctores ſupra citati, quamvis contrarium teneant Caietan. in ſumm. verbo petiurium, §. 2. & 2. 2. queſt. 89. art. 7. dub. 1. Gabr. in 3. diſtinct. 39. queſt. 2. art. 2. concl. 4. & 7. Cou. lib. 11. vari. cap. 1. numero 2. & in cap. quamvis par. 1. §. 1. numero 4. Tolet. in ſumm. lib. 4. cap. 12. in prin. alij, quos refert, & ſequitur ſayr. in d. cap. 4. numero 28. verſ. ſecunda.

23 His ita prænotatis ſciendum quod ad hoc vt caſus hic ſit reſeruatus, requiritur quod falſum dictum ſit in iudicio ab aliquo, vt teſtis, in gratiam, ſive in alicuius damnum, vt indicant ipſa reſervationis verba, & probat Leli. Zechi. dict. caſu 12. verſ. his ita, vt falſus teſtis iure aliquis ſit, falſique poenam incurrat, neceſſe eſt, vt ſit iuridice interrogatus, ac de veritate dicenda præſterit iuramentum, & aut occultauerit, aut negauerit veritatem his, quibus dictum eſt, Aloyſ. Ricc. in praxi aurea reſolut. 216. numero 1. verſ. ſed ita.

24 Teſtis enim à iudice legitime interrogatus de veritate dicenda, non ſolum falſus eſt ſi falſum dicit, ſed etiam ſi veritatem celat ſcienter in damnum proximi, cap. 1. de crimine falſi, Tirag. de pænis temper. cauſa 44. numero 15. cum ſequentibus, Zanchin. de hæret. capit. 14. numero 2. Pæna in direct. Inquiſit. pag. 3. queſt. 73. com. 122. verſ. falſum autem teſtem, Aloyſ. Ricc. d. reſolut. 216. in princip. Maſcard. de probat. in præſat. queſt. 5. a numero 70. & concl. 743. numero 12. Decian. tract. crimin. tom. 2. lib. 6. capit. 10. numero 30. Leli. Zechi. dict. caſu 12. verſ. tertio conſiderandum, Farin. in praxi crimin. par. 2. queſt. 67. a numero 220. ubi numero 225. ampliat etiam in teſte, qui deponit obſcure, verſute, vel per malitiam, ad hoc vt eius depoſitio producenti non proſit.

25 Amplia in deponente falſum in iudicio nullo, Felin. in cap. nobis numero 2. de ſimonia, Afflic. deciſ. 21. numero 11. & 12. Decian. dict. lib. 6. cap. 11. numero 60. Gonz. ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 57. numero 51.

26 Eriamiſi non iuratus teſtimonium ferat, quia pæna falſi ordinaria plectendum eſſe reſoluunt. Felin. in cap. 1. numero 5. de teſtibus cog. Iaſ. in repet. admonendi numero 223. Socin. reg. 153. ad fin. Clar. 9. falſum numero 11. Cened. ad Decretal. collect. 139. numero 3. Hortenſ. Canaſca. in præſat. de teſtibus par. 3. numero 56. Salzed. ad Bernard. in præſat. cap. 96. verſ. 5. in nouiſſ. edit.

27 Limita in deponente falſum ſine dolo, per ea quæ reſoluunt. Mem. de arbit. caſu 194. numero 58. & caſu 309. Cort. in memorab. verbo petiurium pag. mihi 683. Clar. in 8. falſum numero 33. & verbo petiurium, numero 9. Salzed. ad Bernard. capit. 95. verſ. excuſabitur, & cap. 96. verſ. tertio, Maſcard. de probat. concl. 739. numero 12. Rebuff. de reprob. teſtium numero 206. Perez ad lib. 8. Ordin. pag. 190. Decian. dict. lib. 6. cap. 11. numero 14. Cened. dict. collect. 139. numero 6.

28 In dubio enim ſemper fieri debet interpretatio, vt quis excuſetur à petiurio, ex Decian. dict. lib. 6. cap. 11. numero 58. & cap. 12. numero 20.

29 Et ad euitandam teſtium falſitatem eorum dicta ſunt improprie intelligenda, Rebuff. dict. tract. de reprob. teſtium numero 100. Surd. deciſ. 263. numero 9. & deciſ. 282. numero 11. cum ſequentibus, dummodo non ſequatur abſonus intellectus Hortenſ. Canaſca. in præſat. de teſtibus par. 3. numero 67. & 68. Cum tamen ſumus in materia quæ tangit conſcientiæ forum, poenitens ipſe ſibi iudicet, & ſecundum conſcientiam ſuam, & intentionem, qua teſtimonium profert, nam qui ignoranter falſum dixit, vel verum celauit, dummodo ignorantia non fuerit ſupina, & indebita,

indebita, non tenetur, vt resoluit *Zeli. Zechi. dist. casu 12. vers. fallit in teste.*

30 Secundo limita, quando falsitas nemini est nocua, quia tunc nec in gratiam, aut alicuius damnum testimonium profuit, nec poena ordinaria puniatur, *Felin. in tract. quando conatus puniatur, vers. fallit secundo. Conar. in cap. quamuis par. 1. §. 7. num. 6. in fine. Clar. lib. 1. §. falsum, num. 35. & §. periurium, num. 11. Bonacof. commun. crimin. part. 2. verbo falsitas, fol. 27. Menoch. de arbitr. casu 306. num. 10. 23. & 30. cum seqq. Sord. decisi. 282. num. 18. Flores de Meno vari. lib. 2. quest. 20. num. 81. Farinac. de falsitate, & simulat. quest. 110. num. 291. Salzed. ad Bernard. cap. 96. vers. excusabitur, in nouiss.*

31 Tertio limita in dicente falsum testimonium dolose, quod tamen non valuit, quia hunc, nec in gratiam, aut alicuius damnum deposuisse dicendum est, nec etiam poena ordinaria puniendum ex resolutis per *Hippol. consil. 27. num. 17. & consil. 70. num. 12. & consil. 105. num. 21. Syluan. consil. 7. num. 11. Grammat. decisi. 2. num. 28. Cald. Pereira de enj. cap. 1. num. 19. & dicit Hortens. Causaleam. in practica de testib. pag. 3. num. 68. post princip.*

32 Quod falsitas tria essentialia requirit, dolum, mutationem veritatis, & quod alteri noceat.

33 Quarto limita in teste, qui interrogatur de aliqua re sibi commissa sub sigillo secreti, vel de qua quis non est infamatus, tunc enim non tenetur reuelare factum occultum, quia sic proximum infamaret, nisi tendat in damnum Reipub. & quia non debet falsum dicere iudici interroganti, idcirco debet tergiversari ne mendacium incurrat, nullo tamen casu in hoc euentu veritatem celans tenetur ad restitutionem, ita ex *D. Thom. Nauarr. & alijs* resoluit *Zeli. Zechi. d. casu 12. vers. secundo fallit*, faciunt quæ dixi in Alleg. Episcopus monitoria pro rebus inueniendis, sub poena excommunicationis quando concedere possit, in tit. denunciare vi monitorij, qui non teneantur, vers. sic. quinto, vbi poteris multa inuenire, quæ ad limitationem huius casus accommodari possunt, ab illo loco pete, ne dicta repetamus.

34 Quinto limita in teste falsum deponente circa extrinseca, & extra factum principale, & qualitates substantiales, quia tunc nequaquam dicitur falsus, nec vitiata redditur illius depositio, *Alexand. consil. 88. num. 195. Casar. de Graffis decisi. 75. num. 9. Farinac. d. quest. 67. num. 159. cum seqq. & num. 179. quos refert, & sequitur Alosf. Ricci. de resolut. 216. num. 2. in fine, Salzed. ad Bernard. d. cap. 96. vers. secundo.*

35 Recordandum est poenitenti quam graue sit hoc peccatum, dicitur enim *Proverb. 19. testis falsus non erit impunitus*, & qui mendacia loquitur non effugiet, sed peribit: trius personis est obnoxius, primo Deo, quem perietando contemnit: secundo iudici, quem suo testimonio fallit: tertio innocenti quem lædit, cui tenetur de damno per illius falsitatem sequuto, *gloss. fin. in cap. presbyterum, de homicid. Tolet. de instrum. sacerdot. cap. 59. numero 2. in fine, quem refert, & sequitur Alosf. Ricci. de resolut. 216. numero 3. in fine. Zeli. Zechi. d. casu 12. vers. si vero causa.*

36 Non satisfacit si dicat se falsum deposuisse, quia tunc ei fides non adhibetur, ex resolutis per *Stephan. Gratian. disceptatio. forens. cap. 192. num. 9. cum seqq. quamuis dicat in articulo mortis ex Mascard. resoluit Hortens. Causaleam. d. par. 3. num. 59.*

37 Crimen hoc periurij est grauius adulterio, & furto, ex eo, quia directè aduersatur secundo præcepto Decalogi, quod est primæ tabulæ, & per consequens immediate contra Deum: adulterium vero, & furtum sunt contra præceptum secundæ tabulæ, ac per consequens immediate contra proximum, quia tanto grauius est peccatum, quanto corrumpit ordinem digniorem, *Riccard. in 3. distinct. 39. quest. 2. artic. 4. & ibi Gabr. artic. 3. dub. 4. Angel. verbo periurium, §. 9. Sayr. lib. 5. cap. 4. num. 9. Nec obstat cap. quod omnibus 32. quest. 7.*

38 Vbi adulterium censetur grauius omnibus peccatis: quia imprimis responderi potest centeri grauius omnibus peccatis commissis contra proximum, non vero commissis contra Deum immediate, quale est periurium de quo agimus. Deinde responderetur falsum esse dicere adulterium esse grauius omnibus peccatis in proximum commissis, constat namque homicidium esse grauius adulterio, vt patet ex ordine præceptorum Decalogi, & probatur ex text. in cap. si quid verius 32. quest. 2. & deducitur ex l. ult. in §. 1. ff. de publicanis, & ex his, quæ tradunt *D. Thom. 1. 2. quest. 70. artic. 6. Scot. lib. 5. de iustit. quest. 1. artic. 3. resoluit post alios Corras. lib. 2. miscel. caput. 1. communis ex Nauarr. in caput. inter verba, conclus. 4. numero 23. Nec obstat d. caput. quod in omnibus, quia vltra alios intellectus satisfit, si dicas cum gloss. ibidem, quam sequuntur *Archid. & antiquiores*, verba illa interrogatoria referenda esse ad exaggerationem, & in detestationem criminis adulterij, quod quidem licet non sit grauius omnibus criminibus, est tamen secundum se admodum graue, vt latissime tradit *Tiraquell. l. 13. comment. numero 16. cum seqq. & satis constat ex poena mortis, quæ pro adulterio imponitur Deuteronom. 23. l. quamuis 30. in fine, C. de adulter. Ordin. Regia Lusitan. lib. 5. tit. 38. in princip. Nec obstat caput. ac si clerici, §. de adulterijs, de iudic.**

39 Vbi videtur adulterium intra minora crimina computari. Responderetur enim text. agere de adulterio, quod est crimen graue, & de alijs, quæ licet in se sint grania, nihilominus minora sunt illo, quod in eo text. Pontifex constituit maximum, ad effectum, vt ad illud, & non vltra, possit Episcopi dispensatio peruenire.

40 Item huiusmodi periurij crimen homicidio grauius est, prout tenent *D. Thom. quodlibeto primo artic. 18. Siluest. verbo periurium, quest. 2. Scot. de iustit. lib. 8. quest. 2. artic. 3. conclus. 4. Covarr. in caput. quamuis, part. 1. §. 7. numero primo. Menoch. nihil decedens, de arbitr. casu 319. numero secundo, tanquam probabilius sequuntur *Azor. instit. moral. par. 1. lib. 11. caput. 16. quest. 6. P. Soar. de relig. tom. 2. tract. 4. lib. 3. caput. 3. a numero 7. Sanchez. in præcepta Decalogi libro tertio caput. 4. numero 37. Sayr. d. lib. 5. caput. 4. numero 9. quæ sententia primo ex eo suadet, quia periurium est contra præceptum primæ tabulæ, ac subinde contra Deum; homicidium autem contra præceptum secundæ tabulæ, & immediate contra proximum, peccata autem, quæ sunt immediate contra Deum ex se grauiora sunt, quam ea, quæ sunt contra proximum, vt per se patens est, igitur periurium est peccatum grauius homicidio. Neque huiusmodi argumentum infringet, qui dixerit ex illo sequi grauius fore peccatum in die Dominica facere opus seruale, quam committere**

homicidium, quia obſervatio Sabbati eſt præceptum primæ tabulæ, & inſtituta ad ordinandum hominem directè & immediate ad Deum: abſurdum autem videtur dicere gravius peccatum committere illum, qui perpetravit homicidium, ergo non videtur gravitas peccatorum conſideranda ex ordine præceptorum Decalogi: ſatis enim doctè reſpondent *ſilueſt.* & *ſor.* dictis locis, aſſerentes obſervantiam feſtorum, quantum ad tempus determinatum non eſſe de iure diuino naturali, ſed ſolum de iure humano eccleſiaſtico, & hac ratione violatio feſti non eſt tam graue peccatum, quam homicidium, furtum, aut adulterium: quantum vero ad tempus indeterminatum, ſcilicet, vt aliquod tempus expendatur ad honorem Dei, eſt de iure diuino naturali: vnde qui præceptum illud transgrediretur, itavt tota vita nulum tempus aſſumeret, quod diuino cultui dicaret, gravius quam homicidâ peccaret, quia tunc ageret directè contra latrâam Deo debitam. Facit deinde, quia periurium videtur habere coniunctam blaſphemiam, vt quia peierans dum adducit Deum, vt teſtem falſitatis, videtur ei tribuere, quod ipſi non conuenit, in quo ſane conſiſtit ratio blaſphemix, ſicut & in eo, quod Deo negetur, quod ipſi conuenit, vt poſt *D. Thom.* 2. 2. quæſt. 13. artic. 1. & *Valent.* 2. 2. diſput. 1. quæſt. 13. puncto 1. in initio, reſoluit latè proſequutus *ſanchez* in præcepta Decalogi lib. 2. capit. 32. à numero primo, atqui blaſphemia opponitur confeſſioni Fidei, & virtuti religionis iuxta explicationem, quam poſt *D. Thom.* & poſt *Ban. Ledefm.* & *Valent.* tradit in hanc rem *ſanchez* d. cap. 32. num. 7. & 8. & proinde cenſetur peccatum maius homicidio aduertit *ſoar.* d. capit. 3. numero 10. igitur idem de periurio dicendum eſt.

41 Secundo pro hac ſententia expendi poteſt argumentum à poſteriori deſumptum, ex eo quod iuramentum eſt finis controuerſiarum, id eſt, in cauſis iudicialibus adhibetur, vt metu illius aperiatur veritas, cuius violatio controuerſias dilatarer, & per hoc ipſæ finiuntur *Paul.* ad *Hebræ.* 6. habetur. in capit. eſt *Chriſtus*, verſ. homines, de iure iuran. & ita adhibetur in cauſa homicidij ad illam terminandam, & veritatem inquirendam, quod quidem fruſtra fieret, ſi homicidium grauius peccatum eſſet, quam periurium: eſſet namque præſumendum, quod qui maiorem culpam homicidij commiſiſſet, non vereretur minorem periurij incurrere, vnde ex hoc ipſo, quod in cauſa cuiuslibet peccati deſertur iuramentum manifeſte, oſtenditur periurium pro maximo peccato habendum eſſe. Confirmatur generali quadam ratione efficaciter ſuadente grauitatem periurij, deducta ex adductis per *Cou. d.* 9. ſextimo ſub numero ſecundo, colum. 2. poſt princip. tum iuxta explicationem doctiſſimi *ſoarez* d. capit. 3. ſub numero undecimo, colum. 2. ante med. inquit grauitatem, & magnam deordinationem periurij conuinci ex ea maxime ratione, quia cum illud quantum eſt ex ſe, tollat certitudinem diuini teſtimonij in iuramento contenti, conſequenter tollit hoc velut primum principium confirmandi, & ſtabiliendi contractus humanos, ac tandem maxima ex parte euertit humana commercia, itavt ex his omnibus mirum non ſit Periurium vocati grande ſcelus, in capit. prædicandum 22. quæſt. 2. Ex quibus non videtur recipienda opinio

aſſerentium homicidium eſſe peccatum grauius periurio, ex quorum numero ſunt *bellam.* in capit. duo mala 13. diſtinct. numero 3. *Angel.* in ſumm. verbo periurium, numero 8. *Gabr.* in 3. diſtinct. 39. quæſt. 2. artic. 3. dub. 4. & ibi Maior quæſt. 5. & alij quos reſert, & ſequitur *Leſſi.* de iuſticia lib. 2. capit. 42. ſub numero 75. qui diſtinctionis ſcedere vtramque opinionem conciliare videtur, dicitque quod ſi ſumatur periurium in ſua malitia eſſentiali, grauius peccatum eſt, quam homicidium, vt late conuincunt rationes ſupra adductæ: ſi tamen conſideretur ex parte accidentium, & circumſtantiarum grauius eſt illo homicidium, prout euincunt rationes, de quibus in fine caſus præced.

42 Non immerito igitur, tam iure Canonico, quam Ciuili graues & variæ penæ fuerunt periurij impoſitæ, quia grauiſſimis delictis grauiſſimæ ſunt penæ imponendæ, iuxta capit. non aſſeramus, ubi gloſ. ult. 24. quæſt. 1. cum ſimilibus. Omiſſis autem varijs penis, quibus apud varias nationes periuria puniebantur, de quibus *Tiraguel.* de nobilit. capit. 20. numero 120. cum ſeqq. *Azgr.* par. 1. lib. 11. capit. 12. quæſt. 7. *Perez* l. 1. titul. 4. lib. 3. Ordin. pag. 545. cum ſeqq. *Decian.* tract. crimin. lib. 6. capit. 13. numero 33. cum multis ſeqq. *Frat. Emmanuel.* quæſt. regul. tom. 2. quæſt. 14. artic. 2. *Leſſi.* d. capit. 42. dub. 14. numero 74. *Modern.* de iuriſdict. par. 2. capit. 9. à numero 27. *Chriſtophor.* de Paz in ſcholij ad leges ſtyle libro 128.

43 Quod attinet ad ius Canonicum reſolue imprimis conuictum de periurio ſimplici, quod priuato huiusmodi præiudicium inferre, puniri pena depoſitionis ab Ordine, iuxta text. & ibi Doctores, in capit. cum non ab homine, de iudic. notat. *Abb.* in capit. tua 11. de iure iuran.

44 Quinimo & priuatur beneficijs eccleſiaſticis obtentis, vt optime deducitur ex capit. querela 10. & ex. d. capit. tua, in fine, de iureiuran. reſoluunt *Abb. Felin.* Dec. & alij in capit. 2. per tex. ibi, de reſcript. poſt multos *Couarr.* in capit. quamuis, part. 1. §. ſextimo, numero tertio. *Clar.* §. periurium, numero 4. *Perez.* ad d. lib. 1. verbo poſitiones, in fine, *Bernard.* & *Salzed.* in præſt. capit. 92. aliâs capit. 95. in ult. edit. *venetys* excuſſus, *Menoch.* de arbit. caſu 319. *ſoar.* d. lib. 3. capit. 20. numero 22. *ſayr.* lib. 5. capit. 9. num. 7. cum ſeqq. & tenet communis opinio non eſſe priuatum ipſo iure, ſed priuandum, *Abb.* & *Felin.* in d. capit. querelam, *Decian.* & *Ripa* in d. cap. 2. poſt *Selu.* *Lambertim.* *Rebuſſ.* *Couarr.* *Gutier.* & alios tradunt *Garci.* de benef. par. 11. capit. 10. num. 167. *Azgr.* inſtit. moral. par. 1. lib. 11. cap. 12. quæſt. 9.

45 Collatio enim facta periurio eſt nulla, *Azgr.* d. capit. 12. quæſt. 10. & par. 2. lib. 7. capit. 18. col. 874. *Flamin.* de reſignat. lib. 4. quæſt. 3. numero 10. cum ſeqq. *ſayr.* d. capit. 9. numero 9.

TERTIVS CASVS.

QVI STATVRAS, MEN-

*ſuras, monetaſue adulterauerint
corruperintuè.*

46 PONDUS illud dicitur falſum, quod nunquam tranſiit per manus aſſinatorum, *Mafcard.* de probat. conclus. 1044. num. 5. *Bobadil.* in ſua politica lib. 3. cap. 4. num. 105. Et illo mercaturâ exercentes, ſi in dolo ſint, non ſolum crimine falſi, ſed & crimine furti implicatur, falſi quidè cū mēſuras, vel pōdera

adulterant, furti vero cum eis vtuntur in alienum damnum, contra duo diuina præcepta, *Gambarrupta de casibus reueruati fol. 214. verso numero 1. Ludovic. Rodolphin. quæst. var. lib. 2. quæst. 40. numero decimo tertio*, qui per totam quæst. probare intendit contra *Strach.* requiri scientiam in vteute falsis ponderibus ad hoc vt criminaliter puniri possit.

47 Et quamuis vtens scienter falsis ponderibus & mensuris falsum dicatur committere, *l. 1. ff. ad l. Cornel. de falsis, l. maiorem, C. eodem tit. Ordin. Reg. Lusitan. libro quinto tit. 58.* tamen non videtur cadere in hanc reueruationem, cum reueruatio loquatur tantum de falsitate, & non extenditur ad vtentes illis iam falsificatis, nam cum casus sit poenalis, non extenditur ad casus non expressos, *argum. capit. in penus de regul. iuris in sexto, ita Lali. Zechi. de casibus reueruati, casu 18. versic. his ita præmissis. Gambarrupta d. fol. 214. verso numero 3. vbi numero quarto, resoluit non comprehendit sub hac reueruatione mensura, statere iusta vtentem, sed minus dantem, quam iustum pondus, vel mensura exigat.*

48 Obligantur tamen omnes ad restitutionem, & proculdubio tenentur refarcire omne damnum passis, si eos nouerunt, cum restitution sit facienda ei, à quo ablatum est, vel habenti causam ab eo, non enim æqualitas iustitiæ seruatur per restitutionem alteri factam eo inuito, *l. inuito, C. de solution. glos. 2. & communis in reg. peccatum, de reg. iur. in sexto: Nec sat est restitutionem fieri pauperibus, vt probant tex. in capit. cum tu, de usuris, & in capit. sicut dignum, §. eos insuper, de homicid. qui sunt intelligendi, vbi dominus, vel is, cui debetur certus est, & citra scandalum, vel periculum potest eidem restitui, aliter enim si sit incognitus post adhibitam diligentiam, vel si scandalum imminet, potest fieri restitutio pauperibus, quia sic in effectu restituitur domino, cui prodest quoad animæ salutem, *Nauarr. in man. cap. 17. numero 92. & 93. Valent. tom. 3. disputat. 5. quæst. 6. puncto 4. Lali. Zechi. dicto casu 18. prope fin. versicul. videndum insuper, Gambarrupta dicto loco numero 5. Sayr. in clauus Regia libro decimo tract. 5. capit. 2. à princip. Hi enim sunt fures communes, & ob id ex dispositione legis Cornelie condemnantur in duplum, & in insulam relegantur, l. hodie, ff. ad leg. Cornel. de falsis, Lali. Zechi. dicto casu 18. prope fin. Gambarrupta d. loco, numero secundo. Secundum canones verò poenitentia ieiunij triginta dierum in pane, & aqua eis est iniungenda, capit. 2. de empt. De his Deus per Moysen *Leuit. 19.* dicit: Nolite aliquid facere iniquum in iudicio, in regula, in pondere, in mensura, statere iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius.**

49 Alia de adulterantibus, & vtentibus falsis ponderibus, & mensuris vide apud *Gregor. l. 7. & 8. titul. 7. part. 7. Maranta de ordine iudic. par. 4. distinct. 11. tit. iudicium seculare, & eccles. à numero 44. Mexi. tract. tasse panis; conclus. 5. numero 30. cum seqq. Matiens. l. 2. gloss. 5. & 6. titul. 13. libro quinto noua recop. & l. 1. gloss. 9. tit. 14. eodem lib. Modern. de iurisdic. par. 4. casu 3. num. 16. cum seqq. late Hortens. Causalean. de brachio Regio par. 6. à numero 354. Ordin. Regia Lusitan. lib. 5. tit. 54.*

50 De vendentibus vinum limphatum vide apud *Hispanos l. 8. & 9. tit. 17. par. 7. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallie. tit. de hospitibus, versic. duodecima conclusio, pagina 276. Azuned. l. 5. tit. 11. lib. 5. noua recop. se-*

bast. Nauar. in remiss. ad l. is qui in puteum 11. ff. quod vi, aut clam. Bobadil. in sua politica libro tertio capit. 4. numero 90.

51 De admiscentibus vinum vetus cum musto *Auend. de exequendis mand. parte 1. capit. 19. numero 30. versic. quinto. Matiens. d. gloss. 9. numero sexto. De illis, qui in principio canistri ponunt poma meliora Azunedo l. 3. numero 4. cum seqq. tit. 5. lib. 1. noua recop. Matiens. d. l. 1. gloss. numero 11. vbi resoluit quod crimen stellionatus committitur quoties in saccis portantur merces desuper bonæ, & inferius corruptæ, seu vilioris pretij.*

52 De pharmacopoliis vendentibus medicinas adulteratas vide *Luc. de Pen. in Constitut. Neapol. lib. 3. tit. 49. folio 101. Bellacomb. commun. opinion. tom. 2. lib. 9. tit. 17. numero 12. pagina 505. Masciar. de probation. conclus. 5. numero 32. Aduerte tandem Episcopum posse punire laicum, qui merces mixtas alia cum specie, ignorante emptore, vendiderit, *Abb. in cap. 1. num. 9. de empt. Couarr. lib. 3. vari. capit. 14. num. 5. versic. huius tandem, Bellet. disquis. cleric. tit. de fauore clericorum reali, §. 5. num. 64.**

53 Circa adulterantes, corruptentesve monetam, sciendum est teste *Plinio naturalis historia lib. 33. capit. 3. Romanos primum ærea pecunia, deinde multò post argentea, ac demum aliquor lapsis annis aurea vlos fuisse. Sed ante Romanorum originem multis quidem annis penes alias gentes fuit numismatum vsus, vt colligitur ex adductis per Foreat. in necyom. iuris dial. 48. Celi. Regdog. lect. antiq. libro sexto capit. 2. Frat. Hieron. Roman. de Republic. Gentilica lib. 8. capit. 5.*

54 Triginta illos denarios, quibus fuit venditus Dominus noster **I E S V S CHRISTVS** in Insula Rhodiensi cullos fuisse ex vna parte **Solem**, & ex altera **rosam** habentes, quia Rhodon Græce rosa interpretatur, referunt *Orozco en sus emblemas morales libro primo capit. 12. Frat. Bernard. de Brito in monarchia Lusitana, par. 1. libro quarto capit. 30. Ambros. de Morales in chronica Hispania pagina 2. vbi de descriptione Hispanie folio 85. verso. Pineda in Monarchia libro decimo capit. 12. §. 2. & in vita sancti Ioannis Baptiste libro secundo artic. 2. capit. 1. pagina 110. vbi etiam refert singuli denarij pretium duos lullios, excepto medio grosso, non attigisse. Sed Anton. Augustin. in dial. 2. de medallys, aliquanto aliter habet, ibi vide, nam & denarij figuram ipsam apponit. Goffridus autem *Viterbiensis in chronica par. 14. longè diuersius, vide si lubet & ipsum.**

55 Notandum etiam est ad Principem solum, & Rempubl. spectare monetam cudere, vt probat *tex. in capit. 1. versic. moneta, quæ sint regalia, dispo-* dit *Ordin. Regia Lusitan. libro secundo tit. 26. §. 3. & lib. 5. tit. 12. in princip. & apud Hispanos l. pen. tit. 7. par. 7. lib. 1. tit. 20. lib. 5. noua recop. Cou. numismat. capit. 8. numero 1. Mysing. centur. 4. obseruat. 24. Menoch. consil. 302. numero 28. Matiens. l. 1. gloss. 13. tit. 10. libro quinto noua recop. Perez. de iure Fisci libro primo tit. 1. numero 25. & titul. 2. numero 97. Farinac. in praxi criminal. parte 5. quæst. 115. numero 22. cum sequentib. Morla in emporio iuris parte 1. tit. 2. quæst. 24. numero 4. Cardoso in praxi iudicum, & aduocat. verbo moneta, numero 2. Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 26. numero 1. Cabed. Lusitan. decis. 45. par. 2. Christoph. de Paz in scholys ad leges styli lib. 78. numero 72. Vincent. Carot. in tract. de locato, parte 1. tit. de origine locati, numer. 4. Bened. Egidi. ad l. ex hoc iure, ff. de*

iustitia, & iure capit. 8. de empt. & vendit. numero 7. ubi etiam asserit quod à Principe homini priuato, seu familiæ priuatæ eudendæ pecuniæ licentia concedi nequit, & concessa non valet: idcirco falsi censendi sunt nummi, qui non fuerint Regia auctoritate percussii, vel ex adulterina materia compositi. *Couar. dict. cap. 8. numero 1.*

56 Moneta igitur, vt sit probata, & legitima trina continere debet, scilicet materiam, publicam, formam, & legitimum pondus. *Decian. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 13. à numero 9. Menoch. conf. 49. numero 1. Mascard. de probat. concl. 1065. numero 7. Cabed. d. Luſitan. decis. 41. numero 2. Farin. d. quæst. 115. numero 3. García Gironda de priuileg. seu exempt. explicat. numero 1415.*

57 Moneta igitur adulterari, falsificari, seu corrumpi tribus modis dicitur, videlicet circa substantiam, circa pondus, & circa formam, quoad substantiam namque falsa moneta dicitur quando substituitur, aut permiscetur vnum metallum pro alio, leg. Paulus ff. de solut. circa pondus autem quando minus pro maiori ponitur l. 1. ff. de contrah. empt. circa formam verò, cum quis cudit monetam bonam, hoc est veri, & iusti ponderis, ac valoris, sine tamen potestate id faciendi, aut imprimendo characterem, & formam alienam absque consensu eius, cuius erat, l. sine nomine, & l. qui nomine ff. ad leg. Corneli. de falsis, hic tamen à pœnis excusabitur excudens monetam alia effigie, quàm effigie Principis illius regni, ubi habitat, *Decian. lib. 7. cap. 27. numero 12.*

58 Vel falsificans monetam alterius Principis, *Aloys. Rice. d. collect. 172. limit. 2. Farinac. d. quæst. 115. num. 77. Cabed. par. 1. decis. 89. aut mutando formam externam, seu superficiem tingendo argentum, seu deaurando illud, hos tamen casus comprehendit reſeruatione hæc, prout reſoluit *Gambarrupt. d. loco à numero 9.**

59 Huiusmodi tondentes, vel radentes Principis monetam eisdem subiiciuntur pœnis, quibus illam adulterantes, vt disponit *Ordin. Regiæ Luſitan. lib. 5. tit. 12. §. 4. & apud Hispanos l. 67. tit. 21. lib. 5. nouæ recopil. & apud Neapolitanos, & Cathalanos obseruatum dicit *Peguer. decis. 46. quem refert *Aloys. Rice. in collect. decis. par. 1. collect. 172. ampl. 1. & apud varias nationes receptum attestantur *Decian. dict. cap. 27. num. 9. & cap. 28. num. 6. Farin. in praxi crimin. quæst. 115. num. 99. cum sequentiõs, Molina de iustit. tract. 2. disput. 702. num. 8. Christi. de Paz, in schol. ad leges styli l. 78. num. 130.****

60 Dubium videtur de eo, qui auctoritate priuata monetam aliquam excedentem iustum pondus rotondit, & mutilauit, atque ita eam ad iustum pondus reduxit, an hic dicatur monetas adulterare? nam duo vici clarissimi: *Marsil. scilicet in dict. l. qui falsam num. 109. ff. de falsis, & Alciat. conf. 461. affir-* mant hunc tondorem, seu limatorem monetarum nullis pœnis subiaccere, quia neminem lædit: quibus tamen apte videtur respondere *Menoch. de arbitr. casu 316. à num. 36. inquit enim num. 38. Principem iustum existimare monetæ suæ pondus, quod à suis monetarum censoribus in publicum ex eorum officina mittitur, & quod à se factum est in deterius mutari non velle, & facit quod scribit *Nauarr. in man. cap. 17. num. 168. videlicet nulli licere priuata auctoritate reducere monetas ad æqualitatem iusti ponderis, imo qui id faceret, teneretur restituere id quod corraserat ei, qui cudi iussit, aut**

monetarijs, qui eas cudunt, si illud plus perit ipsis monetarijs, & non iubenti cadere: itaque dum hunc tondorem ad restitutionem damnat, certe eum læthalis culpæ reum statuit, & sic continetur sub hac reſeruatione, qui priuata auctoritate monetam mutilauerit, illam ad iustum pondus reducendo.

61 Limitatur principalis illa reſolutio primò in vitianti monetam reprobatam, quia pœnæ contra vitiantes monetam, debent intelligi de moneta vuali, & quæ expendi potest, vide, *Alexand. conf. 103. in princ. vol. 1. Hippol. in dict. l. qui falsam, numero 64. Tirag. de retract. lig. §. 1. gloss. 20. numero 12. Decian. dict. lib. 7. cap. 25. numero 11.*

62 Secundo limita in falsificante falsam monetam, *Cott. in memor. verbo actus nullus, Menoch. de arbit. casu 316. num. 19. cum sequent. Surd. decis. 282. num. 18. Decian. d. lib. 7. cap. 27. num. 14.*

63 Tertio limita in tondente modicam quantitatem, *Peguer. decis. 46. Decian. dict. lib. 7. cap. 27. numero 111. Fabricans enim minimi valoris monetam excusabitur Tirag. de iudicio in rebus exig. vers. 80. fol. mihi 46. Farinac. dict. quæst. 115. num. 90. Menoch. d. casu 316. num. 33. Mench. lib. 1. success. §. 7. num. 37. & sequenti. Decian. d. lib. 7. cap. 27. num. 2.*

64 Eadem etiam pœna puniuntur falsam monetam expedientes, qua puniuntur illam adulterantes, vel radentes, vt probat *tex. in l. lege Cornelia §. eadem pœna ff. de falsis, disponit *Ordin. Regiæ Luſitan. d. tit. 12. §. 3. reſoluit *Afflic. in Constit. Regni Siciliæ, rub. adulterinam §. 1. numero 3. Clar. §. falsum. numero 38. Hippol. conf. 47. lib. 1. Menoch. dict. casu 316. à num. 51. Vincent. de Franch. decis. 401. Aloys. Ricci. dict. collect. 147. ampl. 4. Decian. dict. lib. 7. cap. 25. à num. 3. Farin. dict. quæst. 115. num. 81. & à num. 130. 65 Intellige si eam scientes falsam expenderint, d. l. lege Cornelia §. eadem pœna, d. *Ordin. Reg. Luſitan. dict. §. 3. ibi sciendo que era falsa, Cou. d. cap. 8. numero 4. Bursat. conf. 166. à numero 8 libro secundo Menoch. dict. casu 316. numero 55. Farin. d. quæst. 115. numero 154. Decian. dict. libro septimo cap. 25. à numero sexto ubi numero 7.****

66 Quod ignorantia, affectata, vel crassa non excusabit, quæ quidem probabitur iuramento dicentis se ignorasse falsam esse monetam, dummodo concurrat præſumptio ignorantie pro allegante illam, secus tamen si sint ex aduerso præſumptiones, vel coniecturæ inferentes ad scientiam, *Decian. d. cap. 25. numero 8. Farin. d. quæst. 115. num. 59. Seraphin. de priuileg. iuramen. prin. 4. num. 136.*

67 Quando vero expendens falsam monetam docuerit à quo illam habuit, nulla lege puniri debet, vt reſoluunt *Anton. Fab. in suo C. sub tit. de falsa moneta diffinit. 2. Decian. d. lib. 7. cap. 27. num. 9. Farinac. d. quæst. 115. num. 145. Vel quando expendens protestaretur quod si esset falsa sibi restitueretur, quia daret bonam, non enim tunc dicitur expendisse, cum pendere è futuro euentu *Decian. d. cap. 27. num. 19. ubi num. 20. idem reſoluit quando expendens nemini nocuisset, & nu. 17. quod bona opinio, & fama expendentis monetæ, vel eius, penes quem reperta est, minuit pœnam, & cap. 25. num. 9. quod ludens cum falsa moneta puniatur, secus si luderet computando eam pro falsa. Huiusmodi falsam monetam expedientes (vt ad tem redeamus) verius credo sub hac reſeruatione non venire, quæ loquitur tantum de adulterantibus monetas, non autem de eas scienter expendentibus, quæ di-**

uerſa ſunt crimina, ex *Menoch. d. caſu 316. numero 51. & 52.* & ita in terminis reſoluit. *Gambard. d. loco numero 9.*

68 Crimen hoc grauiffimum eſt, prout demonſtrant pena pro illo impoſita, qui enim illud commiſerit, igne comburendus eſt, vt probat text. in l. 2. *ibi, flammaram, Cod. de falſa moneta, & concordat. Ordin. Regia Luſitan. d. titul. 12. in princip. ibi morte natural de fogo, & apud Hiſpanos l. 5. & 6. titul. 17. lib. 8. noue recopil. tradunt Con. diſt. capit. 8. numero 3. Decian. diſt. lib. 7. cap. 8. numero 2. & 3. Chriſtoph. de Paz. diſt. l. 78. num. 88. Farin. d. queſt. 115. numero 13. & queſt. 92. numero 109. Cardoſo in praxi iudicum verbo moneta, numero 3. Et eius bona fiſco vindicantur l. 1. *ibi, fiſco vindicetur, C. de falſa moneta, Ordin. Reg. Luſit. d. tit. 12. in prim. ibi, e todos ſeus bens ſejam conſiscados, Men. d. caſu 316. num. 6. Farin. d. queſt. 115. num. 14. Chriſt. de Paz. d. l. 78. num. 96. Decian. d. li. 7. cap. 28. num. 11.**

69 Domus etiam in qua fabricatur moneta falſa ſciente domino cadit fiſco d. l. 1. *ibi, domus, & c. Ord. Reg. Luſitan. d. tit. 12. §. 1. Con. d. capit. 8. num. 3. verſ. pena autem, Decian. d. lib. 7. cap. 27. num. 8. & capit. 28. num. 12. Maſcard. concl. 1065. num. 2. Molina de iuſt. tract. 2. diſp. 702. numero 3. Farin. d. queſt. 115. numero 16. Si autem dominus quamprimum id ſciuerit, indicauerit Magiſtratui, excutabitur Decian. d. capit. 17. numero 8. Farin. diſt. queſt. 115. numero 17. Vbi reſoluit quod domus, in qua fabricatur falſa moneta, habet praſumptionem contra ſe ſcientiae, & participationis.*

70 Sic etiam vidua excuſatur à ſcientia fabricationis falſae monetae cuſſa in eius domo, vt probat text. in l. 1. §. vidua ſſ. de falſis. Farin. in praxi crimin. par. 3. tit. de panis temper. queſt. 98. numero 2. Ordin. Regia Luſit. d. §. 1. *ibi de alquan Viuu.*

71 Cetera ad hanc materiam pertinentia tractant *Sarr. Viui. Kirchou. & alij tom. 2. commun. opinion. lib. 9. tit. 19. pag. 514. Conar. in tractat. numiſm. capit. 8. Gom. l. 83. Tauri a num. 3. & tom. 3. Vari. cap. 3. num. 4. Hippol. conſ. 47. & 71. Menoch. diſt. caſu 3. 6. a num. 7. Petr. Gregor. Synag. iuris lib. 36. cap. 2. Did. Quant. in q. crimin. cap. 7. a num. 19. Maſcard. de probat. concl. 1065. Decian. diſt. lib. 7. cap. 25. vſque ad cap. 28. de Franch. deciſ. 351. & 401. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. pag. 1. collect. 171. Gutier. pract. queſt. lib. 3. queſt. 4. Cardoſo in praxi iudicum, verbo falſum, à numero 15. Azuend. l. 5. & 6. tit. 17. lib. 8. noue recopil. Bernard. Muſcard. in pract. crimin. tit. de falſa moneta. Pradil. in ſumma legum penal. par. 1. cap. 23. Farin. diſt. queſt. 115. Chriſt. de Paz. d. l. 78. a num. 79. Cabed. par. 2. deciſ. 45. Tho. Falſe. tom. 1. alleg. 13. a num. 38.*

QUARTVS CASVS.

QVI LIBERTATEM, SIVE immunitatem Eccleſiae violauerint.

72 Summus Pontifex Benediſtus XI. in Extrau. inter cunctas de priu. approbat conſuetudinem, quae reſeruaui Epilcopis immunitatis, & libertatis Eccleſiasticae violatores, circa quod multas, & quotidie plures naſcentes controuerſias ſopit Gregor. X I V. Conſt. ſua circa protectionem ad Eccleſiaſtugientium perpetuo obſeruandam, quae incip. *Cum alijs nonnulli, Dat. Roma anno Incar. Dom. 1191. 9. kalend. Iunij.* Hodie vero cum iuxta Decret.

tum Sacrae Congreg. alleg. praeced. num. 185. relatum, prohibeatur quibulcunque Confeſſarijs ſecularibus, & Regularibus, ne vigore ſuorum priuilegiolorum, abſoluant à caſibus violationis immunitatis Eccleſiae in terminis diſt. Conſtit. Greg. X I V. non eſt neceſſarium, vt eius caſus reſeruatio fiat, ideo de eo nil amplius. Abſolutione tamen excommunicationis ob violatam Eccleſiae immunitatem ad Ordinarium ſpectare, tenet Aloyſ. Ricc. in praxi aurea, reſol. 333. vbi num. 2. dicit non obſtare Bullam in Coena Domini, quia ibi ſolum excommunicantur ſtatuenteſ contra libertatem eccleſiaſticam, non illam violanteſ.

QVINTVS CASVS.

INCENDIARIJ, ET QVI damni, iniuriarum cauſa vites, vel arbores alienas inciderint.

73 Incendiarius dicitur iſ, qui malo animo, & auctoritate propria incendit aliena, vt domum, ſegetes, & hiſ ſimilia, cap. cum deuotiſſimam 12. queſt. 2. Ad hoc vero, vt quis ſit in hoc caſu comprehenſus quatuor requiruntur. Primo quod incendat. Secundo quod malo animo. Tertio quod auctoritate propria. Quarto quod incendat aliena, ita *Gambard. de caſibus reſer. caſu 5. num. 1. fol. 198. verſo.* vbi etiam reſoluit non ſufficere attentatſe incendiū, niſi fuerit ſequutus effectus incendiij, aut per eum non ſtetit, quin effectus fuerit ſequutus, vt puta, quia ignis extinctus eſt à ſuperuenientibus hominibus, vel etiam aliquo caſu pluuiar, niuis, & huiuſmodi.

74 Cum incendiū connumeretur inter caſus fortuitos Gre. l. 3. verbo ſuego tit. 2. par. 5. Menoch. de arbit. caſu 390 num. 3. cum ſequent. & lib. 1. de praſumpt. queſt. 59. num. 3. & conſ. 13. num. 1. Joſeph. Ludou. Peruſ. deciſ. 10 num. 15. & deciſ. 25. Gutier. pract. lib. 1. queſt. 29. num. 6. Mex in tract. taſſa panis concl. 6. num. 115. Surt. deciſ. 198. num. 5. Maſcard. de probation. concl. 467. num. 5. & concl. 892. numero 8. Pradil. in ſumma legum penal. par. 1. cap. 23. a numero 1. plures reſert Doctores Cened. ad Decretal. collect. 40. a numero primo.

75 Conductor propter incendiū ad damni aſtimatione non tenetur, niſi conſtet de culpa ipſius. *Gail. lib. 2. obſeruat. 21. quem reſert Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. p. 2. collect. 797. nec tenebitur ad reſtitutione in foro coſcientiae, ſi ſolū ex negligentia, vel leui culpa comitteret incendiū, Gambard. d. loco num. 2.*

76 Si verò fuerit lata culpa, cum hac nunquam ſit ſine dolo, teneatur incendiarius ad damna, & intereſſe, cap. ſi egreſſus, §. de iniur. Menoch. d. caſu 390. num. 24. Joſeph. Ludou. d. deciſ. 25. num. 10. Farin. in praxi crim. par. 3. queſt. 110. num. 18. & 24. reſoluit quod ex incendio comiſſo culpa leuiſſima in omittendo nō tenetur incendiarius ad damna & intereſſe, ſecus ſi in comittendo. Quamuis autem in foro ciuili exteriori quis teneatur de negligentia, & leui culpa l. 3. ff. ad l. Aquil. cum ſimilibus, tamen in foro coſcientiae non imponitur ſibi poenitentia pro illa inaduertentia, puta, quia neglexit cooperire ignem, vnde domus ſua cum vicinis eſt incenſa, vel quia poſuit ignem in ſtipula non aduertēſ principium ventorum, ex quibus poſtea ſegetes vicini arſerunt, quia de hac culpa non grauabit eum Confeſſarius ad reſtitutionem, ſunt verba Fel-

ni in capit. ſicut dignum numero 16. de homicid. & ſic non ſolum non peccauit mortaliter, ſed nec tenetur ad damna, & ideo non cadit ſub reſeruatione, cum ea fiat tantum de peccatis mortalibus, *Gambarrupia d. caſu. 5. num. 2.*

77 Verum ſi negligentia illa fuerit nimia, cum aperta malitia comparetur argum. *tex. in cap. ult. de celebrat. miſſ. ibi*, aperta malitia, vel nimia decipienda, & l. de etate, §. qui tacuit, ff. interrogat. action. non excuſabitur incendiarius, cum in culpa ſit, ex *tex. difficili in l. magna 226. ff. de verborum ſignificat.* dum ait, magna negligentia culpa eſt, magna culpa dolus eſt. Culpa enim in genere ſumpta, prout dolum, & culpam ſimplicem comprehendit, propriè dicitur quæcunque deuiatio à bono, quæ humana diligentia potuit præuideri: in ſpecie vero ſumpta à dolo diſtinguitur, quia hic malitia, illa vero imprudentia tribuitur, explicat *Conſ. comment. iuris Ciuiilis lib. 7. cap. 4. num. 7. Loriot. de apicibus iuris, tit. de regulis iuris, axi. 134. cum ſeqq. Donel. comment. libro decimo ſexto capit. 7.* Ex quibus magnam & diſſolutam negligentiam latam dici culpam, & dolo proximam, non eſt qui dubitet, & ideo incendiarius, qui lata culpa (quæ dicitur non intelligere, quod omnes intelligunt l. lata culpa, ff. de verborum ſignificat. vel ſi quis in rebus alienis, quas custodiendas ſuſcepit eam non adhibeat diligentiam, quam adhibet rebus ſuis, l. quod Nerva ff. de poſiti, capit. 2. eodem tit.) incendium immittit, tenetur nedum ad damnum illatum dolo, ſed etiam ad id, quod prouenit ex eius culpa, vt ſi quis incendat domum alicuius, & ignis incendat etiam domum vicini, tenetur ad vtrumque damnum, vel ſi comburat ſtipulam in agro proprio, & ignis vi ventorum impuſus incendat legerem vicini, ita per *tex. in dicto cap. ſi egreſſus*, tenent *Franc. Marc. delphin. decif. 417. numero 1. par. 3. Joſeph. Ludon. d. decif. 25. poſt num. 4. Farinac. dicta quaſt. 10. num. 10. Leli. Zechi. de caſibus reſeruat. caſu 16. num. 1. in fine.*

78 Incendium à quibus in dubio emiſſum præſumatur, agunt *Mench. de arbit. caſu 390. Theſau. Pedam. decif. 24. Polyd. Ripa in tractatu de nocturno tempore, cap. 27. Maſcard. de probation. conſul. 892. num. ult.*

79 Vtrumne & quando teneatur dominus de incendio per familiam ſuam admiſſo? *Cephal. conſil. 362. Franc. Marc. decif. 112. numero 34. quod refert Aloſ. Ricc. d. collect. 797. Menoch. dicto caſu 390. à numero 20. cum ſeqq. & conſil. 13. Bernard. Greue. ad præſt. Camera Imper. libro 2. conſul. 21. in coronide. Vicinus vicino de damno incendiij culpa aborti an teneatur? vide *Alex. Randens. Piſana decif. 6. num. 61. par. 1. Maſcard. conſul. 892. num. 4. & 5.**

80 Cætera pertinentia ad huiusmodi incendiariorum videri poſſunt per ordinarios in l. 1. & ſeqq. ff. de incendio, & in l. capitalium, §. incendiarij, ff. de pænis, Gregor. in leg. 9. per *tex. ibi tit. 10. port. 7. Doctiſſ. parentem meum in comment. ad Ordin. Regia. Luſitan. lib. 5. tit. 86. Afflict. decif. 57. Menoch. d. caſu 390. Boſſi. in præſt. tit. de incendio, Polydor. Ripa de nocturno tempore capit. 27. Franc. Marc. decif. 154. & 417. par. 2. Perez leg. 2. verbo, quem tenet caſus, titul. 18. lib. 8. Ordin. pagin. 350. & l. 36. in prime. tit. 19. eodem libro, Fachin. controuerſ. libro primo capit. 85. Joſeph. Ludovic. Peruſ. decif. 25. & 29. Decian. tract. crimin. libro octauo capit. 5. Vincent. Carot. de locato, titul. de incendio, Bernard. Maſcard. de cognit. delict. titul. de incendio, Mench. frequent. capit. 10. nu-*

mero 47. Aloſ. Ricc. dict. collect. 797. Farinac. in præxi. criminal. tom. 3. quaſt. 110.

81 Deueniendo ad vitium, & arborum incifo- res, aduertendum illos teneri ad omne damnum, quod earum dominus ex ipſarum incifione patitur, etiam ad reſectionem fructuum, quos eorum dominus vero ſimiliter quotannis ex illa arbore percipere potuiſſet, deductis tamen impenſis, & laboribus expoſitis in arbore custodienda & excolenda, & hoc vſque ad illud tempus quo alia arbor denuò plantata, ita excreſcere poſſit, vt tantundem fructus ex ea percipi poſſint, quia ſic damnificans eſt cauſa efficiens, & ſine qua damnum non eſſet illatum, & ideo tenetur ad illud per *tex. in cap. ſin. de inur. & l. nihil intereſt, ff. de ſiccat.* Sed quia quantitas iſta incerta eſſe poteſt, fieri enim poteſt, vt arbores aſcant, vt fructus non ferant, ideo cum hoc damnum incertum eſſe poſſit, æſtimabitur arbitrio boni viri, ita tamen vt ad æqualitatem reducat, quantum fieri poterit, ita ex *Nauarr. tradit Leli. Zechi. dicto caſu 16. numero 2.* Si vero infructifera fuerit arbor, ipſa ſola erit in conſideratione, ita tamen vt ſemper deducatur aliquid de futuro pluriſ valore arboris, habita etiam ratione dubij euentus, *Gambarrup. d. caſu 5. numero 5.*

82 Dubium hinc oritur non contemnendum an peccet, teneaturque ad reſtitutionem incifo arborum, quæ in ſuo ſolo plantatæ fuerunt ab alio, vel in eo radices egerunt? in qua quaſt. videbatur negatiue reſpondendum, quia ſcienter plantans arbores in alieno ſolo, non efficitur earum dominus, ſed ex omnino ſolo cedunt, ſi modo radices egerint, ſi vero adhuc radices non egerint, remanet earum dominus, qui conſeuit, & ſi Titius, inſtit. de rerum diuiſ. ergo videtur dicendum prædictum incifoſum cum illo modo efficiatur arborum dominus, ſi illas incidat, nec peccare, nec teneri ad reſtitutionem. Verum potius tenerem ſi incidenter peccare, ex eo, quia propria auctoritate ſibi ius miniſtrauerit, ſed non teneri ad reſtitutionem: ſicut enim ſurripiens quod ſibi debetur peccat, ſi id modo indebito faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem, vt per *Riebar. in 4. diſtinct. 15. Nauarr. in man. capit. 17. numero 11.* Sic in propoſito, licet peccet incidens plantam ſatam mala fide ab alio in proprio ſolo, non tamen tenetur ad reſtitutionem, ita in terminis, *Leli. Zechi. dicto caſu 16. numero ſecundo verſe. ſed difficultas*, cum ſeqq. ubi vbi etiam reſoluit, quod incidens arborem ſitam in alieno ſolo licet aſpectui ſuo officiat, niſi ſtatutum, vel ſeruitus contraria exiſtat, tanquam incidens arborem, in qua nullum ius habet, tenebitur ad omnem damni æſtimationem: ſi enim fundus vicini nullam debeat ſeruitutem domui vicini, vel præſcriptam, vel aliter acquiſitam, ne luminibus vicini officiat, licebit ſibi in proprio ſolo plantare, licet luminibus vicini officiat, l. cum eo, ubi gloſ. ff. de ſeruit. verb. præd. l. alius, C. eodem tit. & vtroque Doctores.

Notandum valde eſt, quod licet caſus hic loquatur in plurali numero ibi, vites, vel arbores, habebit tamen locum, etiam in vna arbore, vel vite incifa damni, iniuriæque cauſa, *Barnaſ. commun. criminal. verbo incidens arbores*, quem refert & ſequitur *Gambarrupia dicto caſu 5. in fine.*

83 Vitis dicitur arbor frugifera, *Perez l. 2. verbo*

contare arborescit. 16. lib. 8. ordin. Auend. de exequendis mand. par. 1. cap. 4. numero 28. Azged. l. 6. numero 3. titulo 12. lib. 8. noua recopil. Sebast. Nau. in remiss. ad l. 1. §. arboris appellatione, ff. de arbor. cadendis, Cardoso in praxi iudicum, & aduocat. verbo arbor, numero 1.

84. Huius casus reservatio non habebit locum in eo, qui non damni causā, vel iniuriā, sed voracitatis, & rapacitatis naturalis incidit vites, aliasque arbores, *Gambarrup. d. casus. num. 4.* Nec etiam in illo, qui euellit arbores per l. furtum. §. si quis rādicatus, ff. arborum furtum casarum. Nec si eas asporteret, postquam scissae fuerunt, *Auend. d. cap. 4. numero 28. vers. predicta regula.*

SEXTVS CASVS.

QVI BLASPHEMIAM publicam, & notoriam protulerint.

5 **B**laspheinatoribus publicis, & notorijs imponenda, vt probat text. in cap. 2. de maledictis, blasphemia enim est de reuerentijs Episcopis secundum gloss. verbo reuerentia in cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6. igitur de ea sunt a nobis aliqua declaranda, sic diffinitur.

86 Blasphemare est dicere tacite, vel expresse, verbo vel scripto, contra Deū, aut eius sanctos, quidpiam contumeliosum, quod quidem sit, vel tribuendo Deo, quod illi non cōuenit, vel tribuendo creaturæ, quod solius Dei proprium est: in hanc diffinitionem incidunt omnes, quas referunt *Couarr. in cap. quamuis pactum, part. 1. §. 7. numero 8. Nauarr. in man. cap. 12. numero 81. Iacob. de Grassiis in aureis decis. lib. 2. cap. 19. numero 7. Gambarrup. de casibus reseru. post casum 26. numero 1. fol. 250. vers. Diuiditur in duas species, quarum altera dicitur blasphemia hereticalis, altera simplex.*

87 Hereticalis est illa, quæ cum hæresi connexionem habet, veluti quando negatur vel renegatur Deus, aut quando aliquid dicitur contra articulos Fidei.

88 His verbis, non credo in Deum, vel denego, aut maledico Deum, vel abnego Fidem. *Lusitani: descreo de Deos. Hispani: descreo en Dios, reiego de Dios, o de la fe, o de la Cruz, o de la Christma de la fronte. Itali: Rinego Iddio: resolutiue igitur dicq. blasphemias esse hereticas, quæ repugnant primo Decalogi præcepto, & illas, quæ contra aliquem ex duodecim Fidei articulis dicuntur Directi. Inquisit. par. 3. q. 41. refert Gambarrup. d. loco num. 3.*

89 De his hereticalibus blasphemijs hereticæ prauitatis Inquisitores priuatiue cognoscunt, & ius habent animaduertendi, *Couarr. d. §. 7. numero 12. versic. crimen autem blasphemia, Castro lib. 1. de iusta heret. punit. cap. 12. Azor. institut. moral. part. 1. libro 9. cap. 28. quest. 5. salzed. ad Bernard. in pract. capit. 113. versic. quandoque tamen, cum seqq. in nouiss. edit. sanch. in præcepta Decalogi libro 2. capit. 32. numero 37. Aloys. Ricc. in praxi aurea, resolut. 9. num. 2. Farin. in praxi criminali. quest. 20. num. 39. & de heresi q. 178. num. 76. vbi resoluunt contra consuetum blasphemare, & monitum blasphemare non cessantē, Inquisitorem posse procedere.*

90 Pœna autem, quæ imponi solet ab Inquisitoribus pro his blasphemijs, in quibus cognitionem habent, ea quidem est, quod si blasphemus infimæ sortis fuerit, flagellis cæditur cum publica pœnitentia, in publicoque spectaculo, lingua ferro, vel ligno comprehensa, cum abiuratione de leui. Si vero fuerit nobilis, pœna pecuniaria mulctatur, & ad tempus in monasterium detruitur, ita testatur *Rias de heret. par. 2. num. 176. quem refert salzed. vbi proxime.*

91 Simplex vero blasphemia est illa, quæ non repugnat iis, quæ tenemur credere, vel quæ Fidei confessioni non opponitur, quamuis grauissima sint, vel quia negant aliquid in Deo, quod ei conuenit, vel tribuunt Deo, quod minime ei conuenit, his verbis: Piget Deum: Doleat Deus, Per vitam Dei. *Lusitani: à pesar de Deos. Hispani: A despecto de Dios, mal grado aja Dios, por vida de Dios, pese à Dios. Itali: Al dispetto di Dio: Rincresca Iddio, Porta di Dio, o de la Vergine Maria. salzed. vbi proxime, versic. & quia sepius, Azor. d. cap. 28. quest. 3. Aloys. Ricc. in praxi aurea, resolut. 9. numero 3. & in collect. decis. par. 1. collect. 75. Eodem etiam modo contumeliæ in sanctos dicuntur blasphemias, qui enim maledicit Sanctis, maledicit eis vt sancti sunt, ac proinde maledicit in sanctis ipsi Deo, qui Sanctos effecit, & à quo est sanctitas; nam sic etiam qui iurat per Sanctos, religiose iurat, quia iurat per eum à quo sanctitas existit, ac pendet, *Azor. d. cap. 28. questione 4. Farinac. d. quest. 20. numero 25. Sar. de relig. tom. 1. tract. 3. libro. 1. capit. 5. numero 6. Decian. tractat. criminali. lib. 6. capit. 2. numero 19. Sanch. in præcepta Decalogi lib. 2. capit. 32. num. 27.**

92 Ad hanc simplicem blasphemiam pertinent iurationes illæ videlicet, sicut Deus est veritas, veluti veritatem continent Euangelia, vt Deus est filius Virginis Mariæ, hæc siquidem æquiparationes nostrarum veritatum cum diuinis, blasphemias nomen habere videntur. Quamobrem dum falsitas sub his iurationibus affirmatur scdissimum est periurium cum blasphemia coniunctum; quod si affirmatio veri veritate polleat, adhuc non fugiunt, qui hisce verbis vtuntur, blasphemie crimen & culpam; nam quamuis veritas, & aiunt Philosophi, eo quod adæquatio rei ad intellectum in indiuisibili consistit, non recipiat magis nec minus, tamen quia veritates æternæ, & diuinæ ipsissimæ sunt, inaccessæque veritates, ac subinde principium, & finis creaturarum omnium, nulla nostrarum veritatum cum illis est comparanda, ita ex *Soto* referunt *Couarr. d. §. 7. numero 9. versic. undecimo, Iacob. de Grassiis in aureis decis. lib. 2. capit. 19. numero 14. Placet referre id quod *Sot. lib. 8. de instit. q. 2. art. 3. scribit. Sunt (inquit ille) & blasphemiarum non infimæ species, iurate per membra Dei, vt per caput, per sanguinem, per iecur, & per alia membra, quæ nominare depudet; nam præterquæ quod Deo videantur isti membra tribuere, etiam si de membris Christi intelligant, enorme conuiuium & contumelia est quandoquidem in hoc non est membra in testimonium asserre, sed vituperijs Christum sordidare, sicuti nefas est iurare per intemeratam Deipare virginitatem, & paulo infra: at hæc profecto si blasphemie non sunt, proxime accedunt. Iurare vero per corpus, aut per san-**

guinem Domini si fiat cum irreuerentia, peccatum mortale est, non autem blasphemia, quoniam post Christi incarnationem Deus dicitur habere corpus, & sanguinem in quantum homo, non autem in quantum Deus, *Nauarr. d. cap. 12. numero 85.*

93 De his autem blasphemijs, quæ hæreticales non sunt, cognitio, & punitio non ad Inquisitores contra hæreticam prauitatem, sed ad Episcopos spectat, vt probat *tex. notab. in cap. 2. de maled. salzed. vbi proxime vers. & quia sapissime, in fine; Gambarup. dicto loco numero 3. in fine, Aloys. Ricc. dict. resolut. 9. in fine.*

94 Et ad iudicem etiam secularem huius criminis punitio spectabit, cum sit mixti fori, vt probat *tex. in d. cap. 2. ver. per temporalem præterea potestatem, Menoch. casu 319. numero 16. Auend. de exequendis mand. part. 2. cap. 5. numero 11. & 12. Modern. de iurisdic. part. 2. cap. 13. alt. Modern. in tract. de cognitione per viam violentia part. 2. quest. 85. Cur. Philip. part. 3. §. 2. numero. 15. Salzed. dicto loco vers. est quidem, Sanch. in præcepta Decalogi libr. 2. c. 32. num. 37. Ordin. Reg. Lusitan. lib. 2. tit. 9. in princ. vers. blasphemos.*

95 Si forte iudex ecclesiasticus prius de hoc crimine cognouerit, pœnamque leuem imposuerit, iure optimo poterit secularis de huiusmodi causa iudicare, supplebitque vsque ad condignam cõdemnationem, *Con. practic. lib. 2. cap. 10. num. 6. Gom. tom. 3. vari. cap. 1. num. 40. Gregor. l. 58. verbo estot tit. 6. part. 1. & l. 4. verbo contentes tit. 28. part. 7. Clar. §. vl. quest. 57. & n. 11. Petr. Gregor. Syntag. iuris par. 3. lib. 47. cap. 4. in fine, salzed. vbi proxime, Auiles ad cap. 25. Præf. gloss. 1. numer. 11. & 22. Auend. de exequendis mand. par. 2. cap. 5. num. 18. Perez. ad l. 1. in princip. tit. 8 lib. 8. Ordin. & l. 3. tit. 4. eodem lib. vers. ad quintum, Franc. Pen. in direct. Inquisitor. part. 2. schol. 20. colu. 5. Soar. de Paz. in pract. tom. 2. prel. 2. num. 49. cum sequentibus, Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 9. numero 45. & cap. 10. numero. 5. vers. & nota, & libr. 6. cap. 36. numero 8. Bobadil. in sua politica libr. 2. cap. 17. numero 98. & capit. 18. numero 234. Cur. Philip. par. 3. §. 2. numero 33. Fr. Ludou. Miranda de Ordine iudic. quest. 1. art. 7. concl. 2. Mend. de Castro in practi Eccles. Lusit. lib. 2. cap. 4. à nu. 17. plures ex antiquioribus refert Cened. ad Decretal. collect. 113. numero 3. & collect. 126. numero 4. Verum licet opinio ista verissimam sit, & tot Doctorum auctoritatibus fulcita (vt loquar verbis salzed. d. loco) à iudice laico hoc pœnæ supplementum non fit, quia ad iudicem ecclesiasticum tanquam digniorem spectat hæc declaratio, & semper declarauit condignam pœnam impositam fuisse.*

96 Peccatum hoc blasphemix aded est immane, atrox, & detestabile, vt aliquando Sacra litteræ, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine vtantur, per antiphrasim significantes maledictionem, 3. Reg. 21. impia Iezabel de Naboth loquens calumniando dixit. Benedixit Deo & Regi. 1. Job. 1. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis, & cap. 2. Benedic Deo, & morere. Ob blasphemiam filius mulieris Israelitidis præcepto Domini lapidibus fuit obrutus, eo quod nomen Domini blasphemasset *Leuit. c. 24.* Ob blasphemiam Antiochus insanabili, & inuisibili plaga percussus fuit 2. Mach. c. 9. Ob blasphemiam Holofernes famina manu victus fuit *Iudis. 2.* & Goliath Israelem blasphemans à Dauide

lapidis ictu, è funda emissio occiditur *Reg. 2. c. 21.* & populus ob blasphemiam Hieremix gladio, & fame consumptus est, *Hierem. cap. 44.* cum alijs adductis per *Con. dict. §. 7. num. 10. in princip. & salzed. dicto loco.*

97 Iure Pontificio grauissimæ pœnæ in blasphemos sunt constitutæ, videlicet in *dict. cap. 2. de maledicis*, vbi sancitum est, vt si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime Beatam Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare præsumperit, per Episcopum suum pœnis debitis subijciatur, videlicet, vt septem diebus Dominicis præ forib. Ecclesiæ palam, dum aguntur Missarum solemnia, existat, & vltimo die Dominico pallium, & calceamenta non habeat, ligatus cortigia circa collum, & sextis quibusque ferijs intra illud tempus contentis in pane, & aqua ieiunet, arceaturque ab Ecclesiæ ingressu, & tres si poterit, alioquin duos pauperes, aut vnum reficiat illis diebus. Quod si ad hoc ei facultates non suppetant, in aliam pœnam commutetur, quam si luere recusauerit, ei interdicatur ingressus Ecclesiæ, & Ecclesiastica careat sepultura si decesserit. Hæc ibi, quam pœnam laici tantum, non clerici subire & perfere debent, vt testantur *Imoc. Hoff. 10. m. Andr. & Abb. quos referunt Conar. d. §. 7. n. 10. vers. sed quia, Bernard. in pract. cap. 113. propè finem*, vbi salzed. in addit. lit. C. rationem reddit, quia clericus non facit publicam penitentiam *text. in cap. 1. de bigam. & in cap. de his 50. dist. & in c. presbyter. 82. dist. ne grex fidelium scandalum patiatur*, ne dignitas Sacerdotalis vilescat, cui summa reuerentia debetur, vt ostendit *Christoff. lib. 3. de sacerdotio, & Ambros. lib. de dignitate sacerdotati cum citatis per Beller. disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina clericali §. 1. à n. 1.* Quæ quidem iuris pœnæ licet in delictum abierint, indicant tamen quam execrabilis scelere se polluant ij, qui impuro ore in Deum, aut Sanctos maledicta conferunt.

98 Synodus autem Lateranen. sub Iulio 11. coepit, & deinde sub Leone X. continuata sess. 9. aduersus blasphemos, statuit, vt quicumque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosusq; atq; obscenis verbis Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam Dei genitricem expresse blasphemauerit, si munus publicum iurisdictionem uel gesserit, perdat emolumenta trius mensium pro prima, & secunda vice dicti officij: si tertio deliquerit, illo eo ipso priuatus existat. Si clericus, vel sacerdos fuerit, eo ipso quod de delicto huiusmodi fuerit conuictus etiam beneficiorum, quæcunque habuerit eo priuetur: si plura, quod Ordinarius maluerit, id amittere cogatur: quod si tertio eius sceleris conuincatur, dignitatibus, beneficijs omnibus quæcunque habuerit, eo ipso priuatus existat, eaque libere impetrari, & conferri possint. Laicus vero blasphemans si nobilis fuerit, pœna viginti quinque ducatorum mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta; pro tertia nobilitatem amittat. Si vero ignobilis, & plebeius fuerit in carcerem detrudatur. Quod si ultra duas veces publice blasphemauerit, mitra infami per integrum diem ante fores Ecclesiæ principalis coronatus stare cogatur. Quod si sapius in hoc peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad tritremes damnatur. Et qui reliquos Sanctos blasphemauerit arbitrio iudicis rationem per-

sonarum habituri aliquantulo mitius puniatur. Et iudices seculares, qui in tales blasphemias conuictos non adinaduenerint, nec eos iustis, & debitis pœnis affecterint quantum in eis fuerit, quasi eod. scelere contaminari, eisd. quoq; pœnis subijciantur; qui vero in illis puniendis solliciti, & seueri fuerint, qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem multæ pecuniariæ habeant.

99 *Iulius I I I. in Constit. Pontificali incip. In multis*, instituit iudices huius criminis Inquisitores hæreticæ prauitatis generales, & præcipit, vt scientes denuntient apud iudicem de blasphemis intra triduum, alioquin in easdem pœnas incurunt, & vt denuntians possit haberi loco vnus testis, si iureiurando denuntiet. Conuicti habeantur infames, inhabiles ad quæcunque beneficia, gradus, honores, & dignitates obtinendas, si bis conuincantur. Si tertio conuicti fuerint, ipso iure priuati beneficijs Ecclesiasticis, officijs, dignitatibus, honoribus, magistratibus quibuscunque, & sint intestabiles actiue, & passiuæ, sint inhabiles ad testim. ferendum.

100 *Pius V. in Constit. sua incip. Cum primum Apostolatus*, decernit in blasphemos posse inquirere, & adinaduertere quoslibet iudices competentes, & inter alia sic ait. Ad abolendum nefarium, & execrabile blasphemie scelus, quod in antiqua lege Deus morte puniri mandat, & Imperialibus quoque legibus præceptum est; nunc autem propter nimiam iudicium in puniendo segnitiam, vel potius delictum supra modum inualuit, *Leo X. Prædecessoris nostri*, in nouissimo Lateranensi Concilio statuta reuocantes, decernimus, vt quicumque laicus Deum, & Dominum N. Iesum Christum, & gloriosam Virginē Mariā eius Genitricē expressè blasphemauerit, pro prima vice pœnam viginti quinque ducatorum incurrat, pro secunda pœna duplicabitur; pro tertia ceterum ducatos soluet, ignominia notatus exilio multabitur. Qui plebeus fuerit, nec erit soluedo pro prima vice manib. post tergum ligatis ante fores Ecclesiæ constituetur per diem integrum; pro secunda fustigabitur per Vrbem, pro tertia ei lingua perforabitur & mittetur ad tritemes. Quicumque clericus blasphemie crimen admiserit, pro prima vice fratribus vnus anni, omnium etiam quorūlibet beneficiorum suorum; pro secunda beneficijs ipsis priuetur; pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quod si clericus nullum beneficium habuerit, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur; pro secunda carceribus mancipetur; pro tertia verbaliter degradetur, & ad tritemes mittatur. Qui reliquos Sanctos blasphemauerit, pro qualitate blasphemie iudicis arbitrio puniatur. Hæc ibi. Est tamen aduertendum verba illa, *pro prima vice*, interpretanda esse pro prima vice punitionis, & non blasphemie, etiam si clericus fuerit pro illa prima vice inquisitus, quod pluries blasphemasset, ad quod facit tex. in cap. *grave, de præbenfis*, ibi, post primam, & secundam correctionem, ita *Prosper. de Augusti. in addit. ad Quarantam in summ. Bullarj verbo blasphemia, Marc. Antoni. Genuens. in praxi Archiep. Neapol. cap. 63. in nouiss. edit.*

101 Iure autem Ciuili blasphemii olim pœna mortis puniebantur, *text. in autib. vt non luxurietur contra*

natur. §. præterea, quæ quidem pœna (vt adnotauit ex alijs *Constit. dict. §. 7. numero 10. in fine*), tunc locum habet cum quis ex consuetudine, vt incorrigibilitate Deum blasphemauerit. Et ad hoc, vt quis dicatur consuetus blasphemare non sufficit, quod per duas, vel tres vices id crimen commiserit, sed ad inducendum prauum vsum, & vitiosum habitum blasphemandi requiruntur multo plures reiterationes, ita ex *Alex. & Iaf. resolu. Prosper. de Augusti. dicto loco*.

102 Contra blasphemos variæ inflictæ fuerunt pœnæ iuxta vniuscuiusque Prouinciæ statuta, imprimis apud nostros Lusitanos per *Ord. Regiam lib. 5. tit. 2.* quæ primum à Rege Dionysio Vlyssipone fuerat condita, nobili, qui blasphemauerit, pro prima vice imposita est pœna pecuniaria viginti scutorum cum exilio vnus anni in Africam, & si fuerit eques, vel scutifer soluit decem scuta cum prædicto exilio vnus anni in Africam, & si fuerit plebeus multatur pœna quinque scutorum, & triginta verberum ad pedem pali cum funiculo, & præconio. His pro secunda vice pœna duplicatur. Pro tertia ultra pœnas pecuniarias nobiles, equites, & scutiferi multantur exilio trium annorum in Africam; plebei vero ad tritemes per eosdem tres annos mittuntur, ultra quam quod in arbitrio iudicis sit alijs pœnis prædictos omnes punire iuxta grauitatem blasphemiarum.

Apud Hispanos per *l. 4. tit. 28. p. 7.* blasphemus pro prima vice præsertim si fuerit plebeus verberatur; pro secunda notatur in labijs ferro candenti signo Crucis, pro tertia lingua mutilis fit, eique abicinditur. Deinde per *leg. 2. tit. 8 lib. 8. noua recep.* constitutum est quod blasphemus in Curia Principis, aut intra quinque leucas, puniatur pœna verberum, & amputationis linguæ & amissionis dimidiæ partis bonorum. Nouioribus tamen *Constit. aliter praxis recepit*, siquidem blasphemus pro prima blasphemia punitur carcere vnus mensis; pro secunda exilio sex mensium a loco habitationis, & mille quadrantum pœna, in tres distribuenda partes, quarum vna accusatori, alia iudici, tertia pauperibus competit; pro tertia vero blasphemia clauo lingua perforatur, & huius perforationis loco, hodie ligno premitur lingua, quod nos mordaza appellamus. Nisi blasphemus sit ex his, qui scutiferi apud nos appellantur, vel maioris conditionis homo, quia is pro tertia blasphemia punitur exilio vnus anni, & multa duorum millium quadrantum, ita refert *Con. dict. §. 7. num. 11.*

103 Apud Gallos pro prima vice multantur blasphematores, pro secunda, tertia, & quarta duplicatur multa, pro quinta vice maximo cum vituperio fustigantur, & impune ab omnibus iniuriantur, & etiam multantur, pro sexta vice labrum superius cum tetro candenti scindendum venit, ita quod dentes appareant, pro septima vice labrum inferius, & pro octaua, lingua scindenda erit, referunt *Papon. lib. 3. arrest. 20. Boer. decif. 301. n. 15. Couard. n. 11.*

104 Apud Neapolitanos imponitur blasphemantibus pœna amputationis linguæ, per *Constit. Regni incip. Blasphematoribus*, & postea per pragmaticam Regis Ferdinandi incip. Considerando ultra linguæ abscissionem adest pœna tertiæ partis bonorum, & ultimo loco per pragmat. Reg. Philippi

incip. Perche molti ribaldi, vltra alias pœnas stabilitas, adeſt pœna triremum per quadriennium, ſed aliquando iuxta caſus ſuperuenientes aliter atque aliter iudicauit Senatus, & diuerſimode fuerunt blaſphemantes puniti, *Aſſiſt. in Conſt. Regni, rub. 54. numero 7. Thom. Grammat. deciſ. 50. Boer deciſ. 301. Vinc. de Franch. deciſ. 504. Viui. deciſ. 275. & 388. Bernard. Muſcatel. in præſt. crimin. tit. de blaſphemia.*

105 Inſuper ad ſciendum an à prædictis pœnis excuſetur aliquis, aut ſaltem an ſit talis, vt cum eo mitius ſit agendum, poterit ſtudioſus lector videre quid de ebrio dicant in hoc propoſito *Auend. de exequentis mand. par. 2. cap. 5. numero 19. Decian. tract. crimin. libr. 6. capit. 5. numero 8. Farin. diſt. quaſt. 20. numero 50. Et de minore Decian. diſt. capit. 5. numero 6. Farin. quaſt. 92. numero fin. Et de ruſtico Decian. diſt. capit. 5. numero 10. Farin. d. quaſt. 20. à numero 51. & de hæreſi q. 179. §. 2. numero 11. cum ſequentibus, aſſerit etiam in crimine hæreſis aliquantulum ruſticitatem excuſare, niſi appareat nimia ſolertia, & ſagacitas, vel niſi moniti pertinaciter in ſuis erroribus adhæſerint, & de muliere dicit idem Farin. quaſt. 98. numero 19. Venetijs vidiffe plures flagitioſas fœminas ob blaſphemiam in lingua abſciſſione punitas. Ad hoc, vt excuſet iracundiæ calor, quibus debeat eſſe vallatus circumſtantijs blaſphemus, vide Menoch. de arbitr. caſu 319. à numero 32. & caſu 375. numero 32. Erraq. de pœnis temper. caſu 1. n. 14. Auend. diſt. cap. 5. num. 12. in princ. Decian. diſt. cap. 5. num. 9. Farin. diſt. quaſt. 20. à nu. 47. & q. 91. num. 9. Et ſi quis calore iracundiæ pluries vno inſtanti blaſphemat, præſumitur quod ſemel tantum blaſphemauerit, Menoch. de præſumpt. lib. 5. q. 2. numero 17. quem citat, Proſper. de Auguſt. d. loco in fine.*

Deueniendo iam ad noſtrum caſum dicendum uſum Episcoporum ſeruare, quod blaſphemia ea ſit reſeruata, quæ publica, & notoria eſt, vt ait Gamba-
rnp. diſto loco num. 6. ſed qualiter dicatur notorium, quando vero occultum colliges ex dictis *Alleg. 39. n. 20. cum ſeqq.*

SEPTIMVS CASVS.

Qui parentes percufferunt.

106 **Q**uam graue ſit peccatum hoc oſtendunt multi Sacre Scripturæ loci, vbi à Deo ſumopere punitur, & deteſtabile habetur, dicitur enim *Deuter. 21.* Si genuerit homo filium contumacem, qui non audierit patris, ac matris imperium, apprehendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentes, filius iſte noſter proteruus eſt, & contumax, &c. & *Deuter. 27.* habetur, maledictus, qui non honorat patrē ſuum, & matrem, & dicit omnis populus Amen. *Exod. etiam 21. Leuit. 20. Prouerb. 20.* dicitur qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur, etiam *Exod. 21.* dicitur qui percufferit patrem morte moriatur. Sic Abſalon patri iniurius vitam miſerabiliter finiuit 2. *Regum 18.* Eſau parentibus iniurioſus primogenituram miſerrime amiſit *Gen. 27.* Cā reuelans patris pudenda maledictus eſt *Gen. 3. 9.* Et *Lampridius in Alexand. ſenero* dicit, quod manus amputabitur filio patrem percipienti, prout refert *Pineda in Job. tom. 2. c. 31. verſ. 22. pag. 529.*

107 Cum crimen hoc ſit adeo deteſtabile, ideo huiusmodi parentum percussores exheredari poſſe dicit *tex. in auth. vt cum de appel. cognosce. §. cauſae collar. 8. & cenſuit noſtra Reg. Ord. lib. 4. tit. 88. §. 4. tenent. Covarr. in cap. Raimutius in princip. numero 9. de teſt. P. Mol. de inſtit. tract. 2. diſp. 176. verſ. prima eſt, vbi reſoluit quod ibi nomine manuum intelligitur ſi lapide, ligno, vel alia re parentes iniurioſe attingat, niſi filius probabili ignorantia ductus, patrem percuteret. Et hoc peccatum eſt quodammodo contra ius naturale, naturali enim quodam inſtinctu animantia omnia parentes iuuant, atque defendunt, Ciconia, ſecundum *D. Ambroſ. in Exameron.* parentes fenes nudatos plumis tegunt, fouent alijs, & nutriunt alimentis, idemque, ſecundum eundem, pietatis officium à cornicibus erga ſeniores exhibetur. Apes etiam iuniores non in opere tantum, ſed etiam in ſœtu adiuuant matres.*

108 Felin. igitur in cap. aſſerte, num. 2. de præſumpt. admiratus diſcordiam patris & filij dicit, quod quando filius verberat patrem, nec ille pater, nec ille filius eſt cōſendus, ſequitur Menoch. de præſumpt. libro 5. q. 11. num. 5. & facit illud quod fieri iuſſit Petrus Rex Portugalia, & refert *Eduardus Nonius in vita eiusdem Regis, folio mihi 179.*

109 Sicut enim non præſumimus matrem, vel patrem, qui filium non diligit, vt probat, Menoch. de præſumpt. lib. 6. q. 56. nu. 2. ita nec præſumere debemus filium, qui diabolico inſtinctu patrem vel matrem depoſita debita reuerentia & dilectione percutit.

110 Mulieris igitur amor infantem diuidi prohibentis indicium fuit, & argumentum, ex quo optime collegit *Rex ſalomon* materna eſſe proculdubio viſcera, quæ malebant filio priuari, ne ille vita priuaretur: adiuuauit præſumptionem altera meretricis poſtulatione, quæ infantem diuidi petebat, nulloque modo genuiſſe indicabat, quem ita crudeliter ſub oculis ipſa inſpectante medium ſecari volebat: vnde iuſtiſſimo argumento, & vehementi præſumptione ductus *Rex ſapiens*, ex his, quæ audierat, & viderat, indicauit, quæ non viderat illam eſſe matrem, quæ diuidi infantem prohibebat, aliam vero id poſtulantem nullo modo, & id certius putauit, quam ſi mulierem parientem fuiſſet conſpicatus, 3. *Regum cap. 13.* refertur in diſto capit. aſſerte.

111 Simili iudicio uſus fuit *Carolus magnus*, is cum accepſſet patrem & filium homicidij accuſari, & re vera adhibitis etiam grauiffimis cruciatibus conſtare non potuiſſet, quorum alter ex eis delictum perpetraviſſet, vtrumque laqueo ſuſpendi iuſſit, hoc cognito pater nullam inde ſibi ſpem vitæ conſiderans rem omnem patefecit, atque ita ſe reum criminis detexit, filiumque liberauit, refertur *Menoch. de arbitr. caſu 270. numero 15. ſay. in clau. Regia lib. 12. cap. 17. num. 28.*

112 *Alphonſo Aragonia Regi* ſimile factum acciditſe narrat liber de mirabilibus illius Regni folio 50. verſo, nam adhuc pene puero, cum in Aragoniam vtriuſque Sicilia regna ſuſciperet, accidit, vt cuiuſdam ancilla ex domino pareretur, & ad libertatem ex Hispanienſi lege prouocaret: dominus ne matre cum filio priuaretur, negabat ex ſe natum, deerat in re clam patrari ſolita probationes, quid ageret? belle ſe expediuit, iubet ſub hafta partum vendi, vincitur dominus licit-

tatione: ergo ne secum, filius meus inferuitatem me viuo? Quin potius fateor, quod res est, & ecce paterni animi erumpunt inuitò lachrymæ, subsequitur lingua confessionem oculorum, sic patri filium, matri debitam Rex libertatem asseruit.

Tres Cymericorum Regis filij de paterno regno contententes iudicem elegere Ariopharnem, hic iubet patris cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixisset, is in regnum succederet, primogenitus guttur, secundus medium pectus corde illafo transfixit. Superat minimo spes regni, vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus; iaculari detrectauit. Huic iudex Regnum adiudicauit, quia naturæ propensione se & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset, refert Martin. Delri. *disquis. magicarum lib. 4. in princ. pag. mibi 252.*

113 Deueniendo ad intellectum præsentis casus, credo sub illius reservatione comprehendì filium etiam leuiter patrem percutientem, cum propter irreuerentiam peccet filius, qui parentes etiã leuiter percutit, vt tenent Richard. in 3. sent. dist. 37. Nauar. in man. cap. 14. num. 12. vers. quinto, & in nostris terminis Gambar. de casibus reseru. fol. 211. n. 2. vbi num. 3. resoluit quod cum casus iste loquatur de percutiente, non habet locum in filio manu leuante vt percuteret, qui tamen non percussit, quia verba cum effectu sunt accipienda, ex citatis in libello de principijs vtriusque iuris lit. P. numero 10.

114 Parentum appellatone in hoc casu veniunt solum pater, mater, auus auia, & alij ascendentes, à quibus naturaliter descendimus, Nau. in man. cap. 14. num. 3. Ferrer in Const. Catholonia gloss. 1. num. 430. Leli. Zech. de casibus Episcopi reseruati circa casum 14. à num. 2. Gambarup. dicto loco num. 3.

115 Primo limita in filio percutiente, vel occidente patrem venientem contra Fidem Christi, quia impune illum potest occidere, Plac. in epith. delict. c. 22. num. 15. Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 15. num. 8. Farin. in praxi. crimin. q. 120. num. 176.

116 Secundo limita in percutiente, vel occidente patrem ad sui defensionem, quia tunc parricida non dicitur, Decian. dict. lib. 9. cap. 15. num. 12. Farin. dict. quest. 120. num. 186. Cald. Pereira in comment. ad l. uni. Cod. ex delictis defunct. part. 2. numer. 28.

117 Tertio limita in filio furioso percutiente patrem, ex resolutis per Iodoc. in pract. crimin. cap. 87. de parricid. num. 6. Farin. dict. quest. 120. num. 181.

118 Quarto limita in percutiente, vel occidente patrem sine dolo, nã hic non punitur, vt parricida l. 1. ibi cuiusue dolo malo id factum erit, ff. ad legem Pomp. de parricid. Decian. d. lib. 9. cap. 15. num. 1. & 35. Farin. d. quest. 120. num. 182. vbi numer. 183. resoluit quod in parricidio dolus non præsumitur.

119 Quinto limita in filio occidente patrem suum, ignorante sibi patrem esse, nisi talis ignorantia sit crassa, & supina, ex resolutis per Decian. dict. lib. 9. c. 15. n. 7. Farin. dict. q. 120. num. 184. & 185.

OCTAVVS CASVS.

QVI AD MAGICAS ARTES

veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eu charistia, Sacrisue rebus abutuntur.

120 **M**agica ars demonis, siue, vt ait tex. in c. Episcopi 26. quest. 1. Zabulonis inuentum est, multipliciter dicitur, cuius materiam si quis ediscere cupiat, consulat P. Martin. Delri. *disquisit. magic. & Benedict. Pereira in speciali tract. de magia, P. Ioan. de Torres in Philosophia morali Principum lib. 6. cap. 6. Azori. institut. moral. part. 1. lib. 9. capit. 23. Farin. in praxi crimin. quest. 20. à num. 2. & de hæresi quest. 181. Leon. Lessi. de iustit. lib. 2. capit. 43. dub. 5. Alex. Ricci. in collect. decis. collect. 1378. Pradil. in summa legum penal. p. 1. capit. 14. optime Sanch. in præcepta Decalogi lib. 2. capit. 38. Guid. Pancir. in thesauro vari. lect. lib. 2. capit. 237. Soar. de relig. lib. 2. de superstit. capit. 14. & 15. Raph. de la Torre in 2. 2. D. Thoma tom. 2. q. cum multis sequentibus.*

121 Diuinationis multa sunt genera vel species, futura enim, & penitus latentia prænuuntiantur astrorū signis notatis, aut corporis humani membris, aut aliorum animantium partibus, aut elementis, aut somnijs, aut auium volatibus, vel cantibus, aut mortuorum ossibus, vel cadaueribus, aut monstris, ostentis, hominibus, sortibus, & alijs huiusmodi obseruatis, & inspectis, de quibus agunt Petr. Greg. Syntag. lib. 34. cap. 3. de generali diuinationis prohibitione, Petr. Binsfeld de Confess. malef. p. 1. c. 15. caus. 3. verbo diuination, & in rub. C. de malefic. & mathem. notab. 9. Iacob. de Grassis in aureis decis. p. 1. lib. 2. cap. 3. à nu. 6. Azori. dict. li. 5. cap. 12. cum sequentibus, Raph. de la Torre d. quest. 95. art. 1. cum seqq. Toler. in instruct. sacerdot. lib. 4. cap. 15. Gregor. de Valent. 2. 2. quest. 95. dispur. 6. quest. 12. Martin. Delri. *disquisit. magic. lib. 4. cap. 2. quest. 1. 4. 5. 6. & 7. Soar. dict. lib. 2. de superstit. cap. 7. 8. & 10. Lessi. dict. cap. 43. dub. 3. Sanch. dict. cap. 38. à num. 12.*

122 Superstitio, quæ est quedã vana obseruatio, atq; traditio & protestatio infidelitatis, quæ circa diuinũ cultũ erratur, religioni opposita, quæ exhibetur cultu, vel sui nõ debetur, vel modo, quo nõ debetur, diuiditur per certas species, de quibus Toler. dict. li. 4. c. 16. Valent. dict. dispur. 6. q. 13. Iacob. de Grassis dict. li. 2. c. 3. n. 2. & c. 5. Soar. dict. li. 2. c. 1. & 2. Martin. Delri. l. 3. c. 2. q. 1. cum seqq. Lessi. dict. c. 43. dub. 10. Sanch. dict. li. 2. cap. 40.

123 Diuination, quæ fit per demonum inuocationem tacite, vel expresse, vt sibi occulta reuelent, aut futura prædicent, graue est crimen, quod cum manifeste fiat ad exercendum opera eius naturaliter impossibilia, putà ad sciendum futura, vel occulta cordis, quod est solius Dei, sapit manifestè hæresim, & contra tales potest hæreticæ prauitatis Inquisitor procedere, de quibus videas Repert. Inquisit. verbo relapsus, vers. quid si inuocatur demoni, Clar. §. hæresis n. 23. Simach. de Cathol. tit. 30. v. 16. Azori. dict. l. 9. c. 23. Iacob. de Grassis dict. l. 2. c. 5. n. 8. Soar. dict. l. 2. c. 19. n. 10. Martin. Delri. *disquisit. magic. l. 5. sect. 15. vers.*

axioma primum, Farin. de hæreſi quaſt. 181. à numero 73.

124 Inquiſitores enim contra hæreticam prauitatem habent auctoritatem, & ius inquirendi contra diuinantes, & ſortilegos, quoriefcunque aliqua admiſcent, quæ hæreſim ſapiunt, Moderni de iuriſdict. par. 2. cap. 12. per totum, & præcipue à numero 10. Azori. diſt. lib. 9. capit. 26. quaſt. 4. Soar. diſt. lib. 2. cap. 19. numero 11. Sanch. d. lib. 2. capit. 38. num. 92. Farin. in praxi crimin. quaſt. 20. à numero 79. & de hæreſi quaſt. 181. à numero 91.

125 Illa tamen inuocatio facta ad id, quod eſt dæmonis naturæ, putà ad tentandum mulierem, ad concupiſcendum cum aliquo, licet ſit malum illam facere, non tamen ſapit hæreſim, quia inuocatur dæmon ad id, quod eſt proprium ipſius, ſcilicet tentare, Jacob. de Graſſius diſt. cap. 5. num. 8. & ob hanc rationem præbens pocula amatoria non eſt hæreticus, vt reſoluit Farin. de hæreſi quaſt. 181. numero 82.

126 An autem huiusmodi pocula, vel carmina amatoria vini aliquam habeant naturalem homines inuitos alliciendi ad amandum? vide Tirag. ad leges commub. gloſſ. 14. à princ. & num. 5. Azori. d. lib. 9. capit. 26. Eymer. in direct. inquiſit. part. 2. quaſt. 43. numero 8. verſic. & idem, vbi Penna in addit. lit. N. dicit quod iſta prætenſa pocula amatoria ſunt potius apta ad inducendum furorem, quam amorem, & de materia incantationum, ſeu fortilegiorum ad amorem factorum, vide Petr. Gregor. ſyn-tag. iuris lib. 34. capit. 12. Fr. Raph. de la Torre d. tom. 2. quaſt. 96. art. 1. diſp. 2. Farin. in praxi crimin. quaſt. 98. numero 81. cum ſeq. vbi reſoluit fortilegia facientem, alius mulieris amore correptum, eſſe puniendum.

127 Augures qui ex auium numero, garritu, vocibus, & cantibus, futurorum cognitionem quaerunt, damnantur Deuter. 18. non inueniatur in te qui obſeruet auguria, & in cap. igitur, verſ. augures, 26. qu. 3. de quibus vide Repert. Inquiſit. verbo, an intendens augurijs, & verbo augurium, Petr. Gregor. ſyn-tag. d. lib. 34. capit. 7. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 17. verſ. item obſervantes auguria, Leſſi. d. cap. 43. dub. 7. Jacob. de Graſſius d. cap. 5. num. 20. Azori. d. lib. 9. ca. 15. Martin. Delri. d. lib. 4. cap. 2. qu. 7. ſect. 1. & 2. Sanch. diſt. 1. 2. c. 38. à numero 38.

128 Sortilegi dicuntur, qui per ſortes fortæſcita, futura, aut omnino occulta præſentia ſiue præterita prænuntiant, aut patefaciunt, de quibus agitur in tit. de ſort. in Decretalibus, & in cap. non obſeruatis 26. qu. 7. Summiſta verbo ſortilegium, Paul. Griland. in tract. de ſortileg. Petr. Greg. d. lib. 34. cap. 1. cum ſequentibus, Iacob. de Graſſius d. lib. cap. 4. Curdoſo in praxi iudicum, verbo ſortilegium, Azori. d. lib. 9. cap. 21. Martin. Delri. lib. 3. par. 1. quaſt. 1. cum ſequenti, & libr. 4. cap. 4. qu. 1. Sanch. d. lib. 2. cap. 38. à numero 56. Leſſi. d. lib. 2. cap. 43. dub. 9. Hortenſ. Canalcian. de brachio Regio. part. 1. num. 84. Raph. de la Torre d. tom. 2. quaſt. 95. art. 8. pag. 330. Farin. d. qu. 20. à numero 72. & de hæreſi quaſt. 181.

129 Necromantici vulgo dicuntur, qui ymbris, vel cadaueribus mortuorum inſpectis, futuros, aut occultos rerum euentus, aduerſos, vel ſecundos diuinant, de quibus Repert. Inquiſit. verbo necromantia, Tolet. diſt. lib. 4. cap. 15. verſ. aliquando, Bened. Pereira de Magia lib. 1. capit. 11. de necromantia, Martin. Delri. eod. tract. lib. 2. quaſt. 26. ſect. 2. cum multis ſequentibus, & libr. 4. capit. 1. qu. 6. ſect.

2. Azori. diſt. lib. 9. cap. 20. Raph. de la Torre d. tom. 2. qu. 95. art. 3. diſp. 3. de necromantia.

130 Chiromantici ſunt, qui manuum certis quibuſdam lineis inſpectis, hominis ſtatum, & vitæ conditionem, ac fortuitos euentus, tum felices, & proſperos, tum infaustos, & aduerſos prænuntiant, ſuperſtitioſe faciunt, qui per manuum lineas, bonam, vel malam fortunam indicant, ſecus ſi complexiones, humores, & aptitudinem, vide Hortenſ. Caluacan. de brachio Regio. p. 3. numero 84. Farin. in praxi crimin. quaſt. 20. numero 112. & de hæreſi quaſt. 181. numero 56. Sanch. diſt. cap. 38. numero 47. vbi numer. 48.

131 Reſoluit mortale eſſe peccatum interrogare Aegyptianam de bona, vel mala fortuna, ſi ſua animo ſimriter credendi illius dictis, vel animo ridendi, dummodo notabile detur ſcandalum.

132 Somniantes dicuntur, qui ſe ſomnijs adeo tribuunt, vt putent omnia per illa ſibi viſa eſſe vera, ac diuinitus ſibi immiſſa, ſic putantes peccant mortaliter, nam ſuperſtitioſum, & impium eſt ſomnijs credere, quia aut ex repletionem, aut vacuitate, aut ægritudine, aut illuſione dæmonum, aut ex cauſis naturalibus eorum imagines, & phantaſmata prouenire ſolent, de quibus Iacob. de Graſſius d. libr. 2. capit. 3. numer. 16. Petr. Binsfeld. in comment. ad lege. 3. C. de maleficijs, & math. qu. 2. Greg. de Valent. in 2. 2. qu. 95. art. 6. qu. 12. diſp. 6. punct. 3. verſ. tertio, quoad ſomnia, Benediſt. Pereira de Magia lib. 2. cap. 1. cum ſequentibus, Soar. d. lib. 2. de ſuperſtit. cap. 13. Martin. del Rio libr. 4. c. 3. quaſt. 6. Azori. d. lib. 9. cap. 17. Leſſi. d. lib. 2. cap. 43. dubit. 8. Fr. Raph. de la Torre d. tom. 2. qu. 95. art. 6. Sanch. diſt. lib. 2. cap. 38. à numero 49. cum ſequentibus.

133 Aſtologi planetarij dicuntur illi, qui vanam, & falſam ſyderum, & aſtrorum ſcientiam proteſti, ex motu ſyderum, & aſtrorum prædicant futura fortuita, aut præſentia, & præterita penitus hominibus occulta, aut ex hominum ortu, & natali die, aut quauis alia temporum, & momentorum obſeruatiōe, & notatione indicant, & prænuntiant de cuiuſque hominis ſtatu, conditione, vita, cuſu, honoribus, diuitijs, nuptijs, ſobole, ſalute, moribus, morte, itineribus, certaminibus, inimicitijs, ſimulationibus, odijs, carceribus, exilijs, cadibus, alijsque varijs diſcriminibus, & fortuitis rerum euentibus aduerſis, vel proſperis. In duplici cernitur diuiſione Aſtologia, alia dicitur naturalis; quæ agriculturæ, medicinæ, & nauigationi plurimum conducit: alia iudiciaria, quæ ſyderibus, & aſtris varios, ac multiplices influxus aſcribit iuxta ſupradictam definitionem, de quarum materia agunt latè Blaſius Aluarez Miranal de la conſeruacion de la ſalud c. 82. ſayr. in clari Regijs lib. 4. cap. 5. numero 2. Bartholom. Valent. en el Repertorio del mundo libr. 2. capit. de Aſtologia, Fr. Raph. de la Torre d. tom. 2. quaſt. 95. art. 5. de pag. 231. Fr. Emman. in ſumm. tom. 1. capit. 7. numero 3. Ioannes de Torres de la Philoſophia moral de Principes libr. 6. cap. 6. Salas 1. 2. quaſt. 9. art. 4. diſp. 2. ſect. 8. numero 79. Benediſtus Pereira de Magia lib. 3. cap. 1. cum ſequentibus, Azori. diſt. libr. 9. capit. 13. Soar. d. lib. 2. de ſuperſtit. cap. 11. à numero 8. Farin. in praxi crimin. quaſt. 20. numero 111. & de hæreſi quaſt. 185. numero 55. Martin. del Rio libr. 4. capit. 3. quaſt. 1. Leſſi. diſt. lib. 2. capit. 43. dub. 6. à numero 32. Sanch. diſt. lib. 2. cap. 38. à numero 27.

134 Contra exercentes Aſtologiæ iudiciariæ artem,

tem, & alia quæcunque diuinationum genera, librolquæ de eis legentes, ac tenentes, extat *Sixti* *7. Constit.* incipiens *Cali*, & terra creator Deus, Roma publicata die nona Ianuarij 1586. quam adducit *Quaranta* in *summa Bullarj*, verbo *Astrologia iudiciaria*, vbi in fine Episcopis commendatur, vt diligenter provideant ne Astrologia iudiciaria libri, tractatus & indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut ijs actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid euenturum affirmare audeant. Permittuntur autem iudicia, & naturales obseruationes, quæ nauigationis, agriculturæ, siue medicæ artis iuuanda gratia conscripta sunt.

135 Prædicti omnes, & similes, si qui sunt ad veneficia, superstitionesque suas Eucharistia, sacrisque rebus abutentes sub reservatione huius calis continentur. Huiusmodi enim abutentes Eucharistia in fortilegijs sunt suspecti de hæresi, vt clare asserit *glos. verbo separent in capit. accusatus* §. *sanè de hæret. libr. 6. Castr. de iusta heret. punit. libr. 1. capit. 13. Farin. in praxi crimin. quest. 20. numero 83. & de hæresi quest. 181. numero 19. subdens in fine. quod sic abutentes Sacratissimo Altaris Sacramento Curia seculari traduntur, refert *Allof. Ricc. in praxi fori eccl. deci. 671. in 1. edit. & resolut. 432. vers. Eucharistia*, & *vers. videntes*. Videant mileri, qui sacra Eucharistia tam deitabiliter vtuntur, quæ de illis scribit *Camill. Gallin. de verborum significat. libr. 1. capit. 15. & 16. & Horatius Gambarupta de casibus reueruatis fol. 215. in hæc verba: O indignum fascinus! ed ergo processit hominis furor, vt quod demones ipsi vererentur, credunt, & contemiscunt, quod ipsi demones aspicere non audent: homo damno impleto, (quantum ad hoc), peior fiat, vt sacrosancta esca & potu vitali, cælesti alimonia, pane vitæ, esca vitæ, vita ipsa, poculo æternæ salutis, conuiuio Dominico, viatico tuto peregrinationis nostræ, Paschate Christianorum, manna abscondito, pane Cœli, pane Angelorum, Sacramento Sacramentorum, spe salutis nostræ, salute nostra ipsa in sacrilegijs abutatur superstitionibus! O bone Iesu iterum Iudam: adhuc satellites, & carnifices exasigentes: etiam num membra diaboli in sanctissimam carnem, & pretiosissimum sanguinem tuum fauientes sustines: quàm vere scriptum est: miserationes tuæ super omnia opera tuâ.**

NONVS CASVS.

QVI ABORTVM PROCVR-
rauerint.

136 **C**ontra procurantes abortum, consultâtes, & quocunq; modo consentientes rigidâ edidit Constitutionem *S. D. Sixtus. 7. incip. Effrenatam*, Romæ publicatam die 16. Nouemb. 1586. quæ postea moderata fuit, & reducta ad terminos iuris communis per *Gregor. XIV.* Constitutione sua incipiente, sedes Apostolica, Kal. Iunij 1591. per huiusmodi moderationem *Greg. XIV.* non tolluntur pœnæ priuationis, inhabilitatis, degradationis, traditionis Curia seculari, & præuentionis impostæ à *Sixto* *7.* post animatū factum, sed solum fit moderatio in

partem quò ad absolutionem à peccato, & excommunicationem reservatam Ordinario in foro conscientia tantum; quando verò non est factus animatus in totum tollitur Constitutio *Sixti 7.* & reductur ad dispositionem iuris communis, vt in *cap. sicut il 2. & in cap. si aliquis, de homicidio*, vbi Doctores.

137 Animari vero factus in homine dicitur per infusionem animæ rationalis, quæ in masculo fit post quadraginta dies, in femina vero post octuaginta, *glos. in summ. dict. 5. capit. quod vero, capit. Moyses 32. quest. 2. Telius Zechi. de casibus reueruatis super casum nonum de abortu, numero 2. Gambarupta eodem tract. fol. 191. verso numero 6. Quaranta in summa Bullarj verbo abortus n. 5. latè Zach. in quest. medicolegalib. tit. 2. q. 9. & 10.*

138 Si vero dubitetur an masculus, vel femina sit, præsumendum est esse animatum post quadraginta dies, ita *Nauarr. in man. capit. 15. numero 14. Gambarupta dict. numero 6. Franciscus Emmanuel tom. 1. summ. cap. 175. numer. 4.* quia in dubio tutior pars est eligenda, & est communis opinio, quam sequitur sacra Pœnitentia, vt testatur *Nauarr. in cap. si quis necandi, num. 2. de pœnit. dict. 1. & conf. 22. sub tit. de homicidio in antiquis, & conf. 26. in nou.*

139 Non tamen est irregularis consulens abortū ei, quæ dubitat se esse prægnantem, si non appareat de abortu, vt per eundem *Nau. dict. tit. de homicidio conf. 27.* In foro tamen contentioso quo ad pœnam hoc non procedit, quia in dubio iudicis partes debent esse in absoluendo iuxta text. in *capit. cum sint iura partium obscura, de regulis iuris in 6. & citata in libello de principijs utriusque iuris lit. A. num. 2. & dubia in meliorem partem sunt interpretanda l. cum creditor ff. de furtis, capit. estote, de regulis iuris in antiquis, igitur sic resoluit *Nau. Prosper. de Augustino, in addit. ad Quaranta dict. verbo abortus lit. B. vbi limit. 1.* prædictas pœnas asserit non procedere in eo, qui non fuit in dolo, & sic in ignorante mulierem esse prægnantem, & *limit. 2.* idem asserit in eo, qui contrario sensu dederit poculum mulieri ad eam ingrauidandam, & illa eo sumpto mortua fuerit, nam tunc debet tantum puniri pœna relegationis *l. 3. §. ex senatus consulto ff. ad legem Corneliam, de sicarijs*, & ratio esse potest, vt excusetur à dictis pœnis, quia finalis intentio tradentis huiusmodi poculum ad concipiendum tendit in bonum, scilicet ad suscipiendam prolem, quod est fauorabile; licet istud factum non debeat ex toto transire impunitum propter malum exemplum, consistens in eo, videlicet, in querendo violentare naturam volendo imponere fecunditatem in vtero, in quo Deus, & natura imposuerunt sterilitatem, quia tunc etiam non euadet irregularitatem, vt resoluit *Prosper de Augustino d. loco vers. secundo limita, in fine.**

140 Postquam factus est viuificatus per animæ infusionem, quæ censetur infusa siue in mari, siue in femina, si lineamenta omnium membrorum habuerit vt per *Bozzazium in tract. de irregulari. p. 6. tit. de veneficijs sub numero 14.* licet adhuc vero non sit in rerum natura, & multa possint impedire ne nascatur *l. 1. §. si quis ventrem ff. de ventre in possessionem*, tamen illum occidens, vere homicidium committere dicitur *d. ca. quod vero, d. c. Moyses, c. consulisti, in fine & ibi glos. 1. q. 5.*

141 Quo ad irregularitatem tamen tenendum præbeter causam abortui esse irregularem, etiam

ſi dubium ſit an ſectus eſſet viuificatus, quia de facto dubitatur, & ita reſoluit *Franciſcus Emmanuel*. in *ſumm* tom. 1. capit. 176. numero 4. nam in dubio facti homicidij cenſetur quis irregularis quo ad priuationem ſuſcipiendi Ordines, atque in illis miniſtrandi, ſecus vero quoad alias penas, quæ à iudice imponi ſolent pro irregularitate cōtracta qualis eſt priuatio beneficiorū, pena enim ordinaria ſtatura delicto certo, non eſt imponenda delicto dubio, ſed extraordinaria pro dubij qualitate: ita *Sayr*. in *clau* regia. libr. 1. capit. 13. numero 24. *raſq.* 1. 2. quaſt. 19. arti. 6. diſput. 66. cap. 1. numero 5. *Soar*. de cenſuris tom. 5. diſput. 40. ſect. 6. numero 6. in principio, & numero 10. ad fin. *Salas* 1. 2. quaſt. 21. tract. 8. diſput. unica ſect. 19. numero 176.

142. Cætera ad hanc materiam pertinentia & principaliter an & quando dans vel recipiens poculum, aut cauſam abortioni vt homicida puniatur? Vide *Conarr. variar.* libr. 2. capit. 20. numero 10. *Clar.* §. fin. quaſt. 68. numero 2. *Gom.* tom. 3. *variar.* capit. 3. numero 32. *Menoch.* de arbitr. caſu 317. *Soar.* tom. 2. *commun. opinion.* libr. 9. tit. 1. numero 71. pag. 436. *Sayr.* ſub tit. de homicidio dec. 21. & 23. *Franciſcus Emmanuel* quaſt. regular. tom. 2. quaſt. 33. arti. 4. *Stephan. Gratian.* diſceptat. forenſ. capit. 72. numero 17. *Molin.* de iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſput. 27. *Farinac.* in *praxi crimin.* quaſt. 122. numero 91. cum ſeqq. *Alloſ. Ricci.* in *collect. decif.* pag. 3. collect. 590. plures refert Doctores ex antiquioribus *Cened.* ad decretal. collect. 31.

DECIMVS CASVS.

QVI PIIS LOCIS INFAN-
tes expoſuerint, cum habeant vnde
ipſos alant, neque eorum locorum
damna reſarcierint.

143. **F**eris peiores pattus proprios exponentes ſunt iudicandi, quæ cum vſu rationis careant, prolem ſuam minime negligunt, nec abijciunt, dicuntur enim iure Ciuili huiusmodi ſc̄ri parentes partum occidere, dum illum exponunt per *l. necare. ff. de liberis agnoſcendis*, vbi Iuriſconſultus in hæc verba: Necare videtur non tantum is, qui partum præfocat, ſed & is, qui abijcit, & qui alimoniam denegat, & is qui publicis locis miſericordiam cauſa exponit, quam ipſe non habet. Vnde *Azo* in *ſum. tit. de infantibus expoſitis*, exiſtimat expoſitos nominari filios ſanguinolentos, & ideo taliter dictos, quia pœna ſanguinis iſtud expoſitionis ſc̄cinus luendum eſt, cū pater exponens necare videatur ex *d. l. necare. & c. fin. diſt. 87.* *Azonem* ſequitur *Greg. Lopez* l. 4. gloſ. 1. tit. 20. part. 4. & idem tenuit gloſ. in l. 2. *Cod. de patribus, qui filios diſtraxerunt.*

144. Verius tamen duco patrem exponentem filium legitimum, & naturalem, vel naturalem tantum, iudicis arbitrio eſſe puniendum, per *l. reſoluit* *Menoch.* de arbitr. caſu 396. n. 5. *Vulpeſ. in conf. crim.* 94. n. 11. *Alloſ. Ricci.* in *praxi aurea reſol.* 28. vbi contra *d. Vulpeſ.* extendit contra patrem exponentem filium ſpurium.

145. Propter crudelitatem, qua in hac expoſitione

in filios vtuntur parentes ius filiationis amittunt, ſiue ipſe pater filium exponat, ſiue alius eo conſentiente, vel ratum habente, quia idem eſt quo ad perdendum ius patriæ poſteſtatis, probat *capit. vnic. de infantibus expoſitis*, ibi, à poſteſtate patriæ tuit liberatus, reſoluit *Paleoth. de noth. & ſpuris cap. 63.* numero 6. *Menoch.* de arbitr. caſu 396. numero 11. *Surd.* de aliment. tit. 4. quaſt. 18. numero 51. & tit. 8. priuil. 63. numero 4. & priuil. 64. numero 2. cum ſeqq. *Azori.* inſtit. moral. pag. 2. libro 2. capit. 26. quaſt. 1. *Stephan. Gratian.* diſceptat. forenſ. capit. 267. a principio. vbi à num. 34.

146. Reſoluit, quod licet pater exponens filiam perdat patriam poſteſtatem, non per hoc eximitur ab onere dotandi, quia ſolum perdit patriam poſteſtatem quoad ea quæ ſunt ſibi vtilia, non circa ſibi oneroſa, & damnum aſſerentia.

147. Cum igitur grauiter peccent parentes, qui filios exponunt, ſi eos nutrire, & alere commode poſſint, vt inſinuat text. in *diſt. capit. vnic. ibi*, reſegato pietatis officio, & probant *Azori.* diſt. capit. 26. quaſt. 2. & *Hemig.* in *ſumm.* part. 2. libr. 11. capit. 19. §. 3. debent requiri tria ad hoc, vt quis dicatur ſubiaccere huic reſeruatiōi, primo quod partum expoſuerit, ſecundo quod exponens habeat vnde partum alere poſſit, tertio quod non reſarciat damna illorum piorum locorum: ex quibus clare apparet ſub hac reſeruatiōe non comprehendi pauperem, qui exponit, ſi non habeat vnde alar, nec vnde damna reſarciat, nec peccat ſi adhibita cautione vitæ infantis exponat, ſi aliter faciendū, vel non exponendo, infantis vita periclitabatur ob famem, vel aliam neceſſitatem, ſic etiam non comprehenduntur infantes exponentes loco non pio, cum in reſeruatiōe exponantur ſolum loca pia; quæ vero talia dicantur colliges ex dicendis alio loco.

148. Queret aliquis non abs re in præſenti, reſolutionem non minus difficilis, quam neceſſariæ quaſtionis: vtum ſcilicet filij, de quorum parentibus non conſtat, vt ſunt infantes expoſiti, cenſendi ſint legitimi, vel ſpurij, an naturales? Et imprimis videtur dicendum in dubio ſpurios eſſe cenſendos, nam ſpurij ſunt illi, qui patrem certum demonſtrare non poſſunt, vt probat text. in *leg. vulgo quaſiti*, ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, quales iſtos eſſe ſupponimus, & illis æquiparati tenent *Puteus* part. 1. decif. 435. *D. Barboſa* in rubr. ff. ſoluto matrimon. part. 1. numero 20. deinde quia legitimi ſunt illi, qui ex iuſtis nuptijs naſcuntur, naturales autem proprie ex concubinato cum prædictis ſolemnitatibus, vnde cum matrimonium, & concubitus in facto conſiſtāt, præſumi non debent iuxta regul. lib. in bello, §. ſi cetera, ff. de captiuis, & poſtliminio reuerſis, qui text. licet non probet, vt bene aduertit *Alciat.* eſt tamen axioma vulgare, ad quod multa adducit latè *Menoch.* libr. 6. præſumpt. 14. quo argumento ita expreſſe docuerunt *Alciat.* de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 2. numero 8. & reg. 3. præſumpt. 1. numero 12. & plures quos referunt *Mascard.* de probat. conſcluſ. 882. numero 1. *Menoch.* diſt. libr. 6. quaſt. 54. numero 15. Indeque expoſitos ſpurios cenſendos, & vti tales ad Ordines abſque diſpenſatione promouendos non eſſe, licet dubitet *Ancharan.* in d. c. vnic. ſecure docet *Mayol.* de irregul. l. c. 11. num. 1. quem magis ſequitur *Conarr.* in *Clem. ſi ſurioſus* par. 1. in principio. num. 9. reſoluens quod ipſe conſuleret ne

promoucantur expositi, eaque ratione confirmat, quia non solent filij legitimi exponi, sed potius expositi nasci ex furtiuis, & illicitis ingressibus, & *Conarr.* opinionem sibi magis placere ait *Salzed.* ad *Bernard.* in *pract.* cap. 14. littera C. in fine, & hoc esse securius concludunt *Suar.* tom. 5. de *cenfura*, disput. 50. sect. 4. numero 4. *Rebell.* de obligat. instit. part. 2. libr. 1. quæst. 3. sect. 2. numero 15. *Valer. Reginal.* in *praxi fori pœnitent.* libro 30. numero 77. versic. septimo.

149 Sed alij naturales censendos esse existimant, ita *Bald.* 145. & alij quos refert *Menoch.* d. quæst. 54. numero 10. sequitur *Conarr.* d. capit. 8. §. 3. numero 1. ea ratione, quia cum sint legitimi, vel spurij oportet præsumere qualitatem, quæ à natura non inest, scilicet matrimonium, vt sint legitimi, vel vt sint spurij, quod ab illis nati sunt, qui matrimonium contrahere non potuerunt.

150 Verum Doctores magis communiter resoluunt hos filios, de quorum parentibus non constet, legitimos esse censendos, ac successionem, Ordinum, & dignitatum capaces, ita *Paleoth.* de nobis, & spuris capit. 63. numero 3. & 7. *Beimond.* de publicis concubinis. in verbo qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, numero 90. *Menoch.* de præsumpt. lib. 6. quæst. 54. numero 20. *Mascard.* de probation. conclus. 799. *Girond.* de privilegiis explicat. numero 1441. & seqq. idem *Menoch.* de arbit. casu 396. numero 15. & 16. *Fr. Emman.* quæst. Regular. tom. 1. quæst. 13. artic. 1. & quæst. 14. artic. 3. columna 6. *Dom. Sebastian.* *Ortega* en el thesofo de la lengua Castellana, verbo, *Enechado*, ad finem, *Stephanus Gratian.* disputat. forens. capit. 135. numero 31. cum seqq. & cap. 267. numero 22. Qui mouentur ea ratione, quia in dubio sumenda est coniectura, quæ delicti præsumptionem excludat, quod sane necessariò supponunt, & præsumunt, qui filios naturales vel spurios inquirunt in dubio præsumendos, adducunt etiam text. in cap. lator, & in cap. peruenit, qui filij sint legit. vbi aduertit in iungitur onus probandi illegitimum esse filium, & text. in cap. accensens, de purgat. canon. vbi tunc demum, quis astringitur ad probandum se esse legitimum, si in contrarium rumor & fama extabat; vnde expositos potius legitime uatos esse præsumendos, & absque dispensatione posse ordinari merito resoluunt supra citati Doctores.

151 Vbi tamen habentur statuta requirientia qualitatē nobilitatis, & alia huiusmodi, prout in officij sanctæ Inquisitionis, & in aliquibus Ecclesijs, Collegijs, & Confraternitatibus, huiusmodi expositi non sunt capaces censendi, nec illos prædictas qualitates habere præsumi potest, vt resoluunt *Perez de Lara*, de annuirsijs & capellanjs, libro 2. capit. 4. à numero 37. *Garc. Girond.* d. tractat. de privilegiis explicat. numero 1445. & seqq. A numero 150.

152 Resoluit expositum esse ciuem illius loci & ciuitatis, cui exponitur, ita vt si aliquid legatum relinquatur, vel privilegium concedatur, vel puellis naturalibus, aut ciuibz alicuius ciuitatis, aut pro eis maritandis aliquid relinquatur, virgines, & puellæ expositæ comprehendantur.

VNDECIMVS CASVS.

QVI MATRIMONIUM
contraxerint in gradibus
prohibitis.

GRadus, qui in hac reservationis casu dicuntur prohibiti, reperiuntur vel in consanguinitate, vel in affinitate, aut in publica honestatis impedimento, compaternitate, vel in cohabitatione legali, sed quia in quolibet illorum diuersi constituuntur, opportune sigillatim declarandos esse operæ præstium duxi.

153 Consanguinitatis, quæ dicitur quasi sanguinis vnitas, & consanguinei quasi eodem sanguine iuncti, vt inquit Iurisconsultus in libr. 1. §. sciendum, versic. consanguinitas, autem, ff. de suis & legitimis heredibus.

154 Definitur: vt sit vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum, ita *Conarr.* de sponsal. part. 2. capit. 6. §. 6. numero 1. *Nau.* in man. capit. 22. numero 42. Sylu. verbo matrimonium, octauo §. 6. *Guilhelm.* in cap. Rymutus, verbo, in eodem testamento, 1. numero 20. *Iedism.* de matrimon. quæst. 54. artic. 1. *Henrig.* in summ. libr. 12. cap. 9. in princip. *Sanch.* de Matrimo. libr. 7. disput. 50. à princ. *Gut.* cod. tract. c. 98. n. 1. *Bonacin.* eodem tract. q. 3. punct. 5. §. 1. nu. 3.

155 Distinguitur consanguinitas per gradus, & lineas: linea describitur vt sit collectio personarum ratione sanguinis coniunctarum gradus continens, numerosq; distinguens, ita *Ioan. Andr.* in expositione arboris, colu. 2. in 6. *Greg. Lopez.* d. 1. glos. 1. tit. 6. parte 4. tripliciter diuiditur hæc linea, alia est ascendentiū recta dicta, quæ scilicet cōplectitur personas à quibz originem duximus, vt est pater, auus, proauus, & ceteri ascendentes.

156 Altera descendentiū cōtinens eas, quæ à nobis sūt progenitæ, vt est filius, nepos, pronepos, & reliqui descendentes. Altera tandē collateralis, vel transuersa dicta est, in qua continetur ille, quæ nec à nobis originē trahit, nec nos ab eisdem descendimus, sed tantū ex latere, aut ex transuerso nobis copulatur, & coniungitur, ita probat *tex.* in l. 1. & ult. ff. de gradib. c. ad sedē, & c. ult. 35. q. 5. notant cōmuniter Doctores, & ultra supra citatos licet ex *Am. Aug.* l. 2. emend. cap. Petr. *Greg.* *Synagm.* iuris l. 9. c. 9. *Gomez.* l. 6. *Tauri* à principio.

157 Quilibet ex his lineis per gradus distinguitur, qui teste Iurisconsulto in l. Iuris. versic. gradus, ff. de gradibus, dicitur ad similitudinē graduū scalarū, etenim sicut per hos, aut fursū gradatim de proximo in proximū ascendimus, aut deorsū descendimus, ita similiter per cōsanguinitatis gradus de persona ad personā vltiq; tractū, seu cōmunē stipite ascendim⁹, vt videre licet ex cōsanguinitatis arbore, & ita metaphorā vsos etiā fuisse ipsius linguæ latinæ auctores ex *Ouid.* *Suet.* ac alijs obseruat *Pichard.* ad princip. instit. de gradibus cognationum num. 3. & 4.

158 Circa iniendam rationem consanguinitatis, agnoscendūq; quo gradu cuiusvis cōsanguineus ab alio distet, tres à nobis sūt regulæ cōstituendæ. Prior sit linea recta ascendentiū, & descendentiū: in hac linea vtroque iure inspecto tot

sunt gradus, quot sunt personæ, dempta semper ea, à qua incipit computatio, colligitur hæc regula ex serie, tex. in lib. 1. & ult. ff. de gradibus, & ex princip. & §§. ſequentibus, inſtit. eodem, & ex cap. ad ſedem, & cap. ult. 35. quaſt. 5. traditurque à gloſ. 1. in expoſitione arboris conſanguinitatis in decreto, expreſſe D. Thom. in 4. diſtinct. 40. quaſt. unic. artic. 2. quem ſequitur vniuerſa Theologorum, ac luſperitorum Schola, vt teſtantur Henr. d. cap. 9. colum. 2. Couarr. d. §. 6. numero 7. ſurd. conſ. 5. a numero 23. Pichard. in dicto princip. numero 8. & 13. Sanch. d. diſputat. 50. numero 4. Bonacina d. punct. 5. §. 1. numero 6. verſ. prima, Coninch. de ſacram. diſputat. 32. dub. 1. numero 2. Reginald. in praxi fori pœnitent. libr. 31. numero 141. & 142. Propterea cum pater & filius ſint duæ personæ, ſi ſtipitem demas, ideſt patrem, à quo incipit computatio, pater & filius erunt in primo gradu, eo quod dempto ſtipite remaneat vna perſona, & ſic de ſimilibus.

159 Secunda regula pro linea tranſuerſa æquali. Attento iure Canonico, quo gradu vnaqueque perſona à communi differt ſtipite, eo etiam gradu ab altero diſtat conſanguineo, colligitur hæc regula ex text. in d. cap. ad ſedem, & in cap. parentela, cum multis ibidem 35. quaſt. 5. explicant Couarr. Sanch. Pichard. Bonacina & ceteri ſupra citatis locis. Ex qua colliges fratres inter ſe diſferre in primo gradu, etenim cum à patre communi ſtipite in primo diſferant, eodem etiam neceſſe eſt inter ſe diſtare. Sic etiam eorundem fratrum filij in ſecundo diſferunt gradu, quia cum ab auctore communi ſtipite eodem diſtint, etiam inter ſe, in ſecundo diſferre debent iuxta ſupradicta, & ſic de ceteris philoſophandum eſt. Nec obſtat caput. ultim. verſ. ſecundo gradu 35. quaſt. 5. quatenus Iſidorus in eo aſſerit fratres in ſecundo diſferre gradu, qui tamen ſecundum noſtram regulam primo continentur. Reſpondetur enim Iſidorum ibi loquutum fuiſſe ſecundum computationem iuris ciuiliſ, qua inſpecta verum eſt fratres ſecundo contineri gradu, ſecus tamen noſtro iure Canonico attento, vt expreſſus eſt text. in d. cap. ad ſedem, ad medium, ibi, fratres, qui ſecundum ſeculares leges dicuntur in ſecundo gradu, iuxta Canones numerantur in primo.

160 Tertia regula eſt pro linea tranſuerſa æquali. In hac linea iure etiam Canonico inſpecto, quo gradu diſtat remotior à communi ſtipite, eo etiam diſtat ab alio conſanguineo, traditur expreſſe hæc regula à Gregorio Nono in cap. ultim. de conſanguinit. & affinit. eandem etiam inculcat Celeſtinus Tertius in cap. quod dilectio, eodem tit. Cuius autem regula ſit exemplum in concurrentia, verbi gratia, patrui, & conſobrini: diſferunt enim prædicti in linea tranſuerſa inæquali, conſtatque quia à trunco diuerſis in gradibus diſtant: vt igitur cognoscamus, quonam etiam gradu inter ſe diſferant, obſeruanda eſt perſona conſobrini, qui eſt remotior à trunco, ideſt, ab auctore, & cum is diſferat ab eo in ſecundo gradu iuxta primam regulam, iam conſequenter ſimiliter reſoluendum eſt etiã à patrui ſecundo diſtare gradu. Sic etiam ſi vnus fratris filij concurrant cum nepotibus alterius fratris, computatio gradus facienda eſt à perſona ipſorum nepotum, quia hi remotiores ſunt à trunco, ideſt, ab eorum proauo, & cum ab eo in tertio diſtint gradu, conſequenter eodem

etiam inter ſe diſferre debent, vt eſt communis per iura ibi in d. cap. ultim. & in dict. cap. quod dilectio, protequantur Henr. Sanch. ac alij ſupra citati.

161 Huiusmodi gradus computatio ſecundum ius Canonicum facienda eſt, & ſemper obſeruanda, argumento text. in cap. tuam, cum ſimilibus. de ordine cognitionum, & eorum, quæ Faſ. tom. 2. conſult. 159. numero 3.

161 Quod vero attinet ad ſuſceptiones, & reliqua ciuilia iuris Cæſarei, computatio eſt retinenda, cum illa nec de iure quoad hæc temporalia, nec de facto reprobata ſit ab Alexandro ſecundo in d. cap. ad ſedem, vt aduertit Bellarm. de controverſ. Chriſtiane fidei tom. 3. libr. 1. de matrimonio, cap. 24. colum. 2. verſ. neque enim, Couarr. ubi ſupra numero 8. Carrer. libro 2. de ſponſal. cap. 3. ad finem, Rebuff. in praxi ſuper regulam Cancellarie traditam ab Innocentio Octauo circa diſpenſationes in gradibus prohibitis gloſ. 2. Sanch. d. diſputat. 50. nu. 1.

126 Declara tamen & limita ne procedat quando conſuetudine, aut communi loquendi uſu receptum ſit, vel lex ipſa ciuiliſ ſecus ſtatuert in ſuis ciuilibus, tunc enim computatio iuris Canonici utroque foro amplectenda erit, & ita procedit Ordinatio Regia Luſitanorum libr. 3. tit. 21. §. 10. & libr. 5. titulo 17. §. 2. & tit. 124. §. 9. Si tamen ſcire cupias in quibus caſibus ſigillatim computatio ſit facienda de iure Canonico, in quibusve de iure ciuili, conſule Couarr. d. §. 6. numero 8. Traguell. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 9. numero 23. ad medium, Rius tom. 2. commun. opinion. lib. 6. tit. 8. numero 75. pagina 29. Cotta. in memorab. verbo graduum, Gregor. libr. 3. verbo iherdar. tit. 6. part. 4. ſurd. conſil. 5. numero 20. Eſcobar. de ration. comput. 23. numero 2. & 3. Sanch. d. diſput. 50. numero 8. Srephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 77. nu. 1. cum ſeqq.

163 Olim Eccleſia coniugium interdixerat vſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum, vt conſtat ex cap. ad ſedem 35. quaſt. 5. & ex cap. 1. & cap. nulli 35. quaſt. 3. cum ſimilibus. Poſtmodum autem ſub Innocentio Tertio in Concilio Lateranenſi reſtriſti ſunt gradus conſanguinitatis vſque ad quartum, & habetur in cap. non debet, de conſanguinit. quæ reſtriſtio intelligenda eſt, non ſolum in linea collateralium, ſeu tranſuerſa, ſed etiam in recta aſcendentium, & deſcendentium, linea, ita vt quicumque conſanguinei vltra quartum gradum poſſint coniungi, ita Sanch. d. l. 7 diſp. 51. n. 22. & diſput. 53. n. 1.

164 Affinitas ex copula licita orta dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, ſicut erat ſtatutum in cap. non debet, de conſanguin. & affinit. quia per Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrimonium cap. 4. reſtriſta non eſt, cum tantum reſtringat affinitatem ex fornicatione contractam, alia autem, quæ procedit ex copula licita, cum ſit, omiſſa à noua diſpoſitione Concil. in dict. cap. 4. intelligitur ſecundum ius antiquum in dict. cap. non debet, argum. leg. ſi vero, §. de viro ff. ſoluto matrimon. & leg. commodiſſime ff. de liberis, & poſſum citatis in libello de princip. viriſque iuris lit. C. numero 3. quare ita tenent Nauarr. in man. cap. 23. num. 43. Rinald. in candelabro aureo tit. de ſacram. part. 1. ubi de Matrimonio numero 295. Philarch. de officio ſacerd. tom. 1. part. 2. libr. 2. cap. 12. verſ. conſanguinitatis, Lar. in libr. ſi quis à liberis, in princip.

numer. 90. ff. de liberis agnosc. Emman. sà in summ. verbo matrimonium tit. de impedim. matrim. numero 13. Perez lib. 5. colum. 3. tit. 15. lib. 8. Ordin. Lam. pag. 3. methodi Curatorum cap. 8. §. 19. Tolet. in summ. lib. 7. cap. 11. numero 4. Azcu. lib. 7. numer. 9. tit. 20. lib. 8. noua recop. Valent. part. 4. disp. 10. quest. 5. puncto 3. ubi de imped. affinitatis, Fr. Emman. tom. 1. summ. cap. 238. numero 4. Henrig. lib. 12. capit. 10. numero 1. litt. H. Rebello de obligation. iustitie pag. 2. lib. 3. quest. 15. numero 6. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 67. numero 5. Gutier. eodem tract. cap. 99. nu. 14. Bonacina eodem tract. q. 3. punct. 12. n. 6.

165 Ex illicita vero copula attentio hodierno iure Concilij Trid. d. capit. 4. oritur impedimentum dirimens matrimonium usque ad secundum gradum, Henrig. dict. cap. 10. §. 1. Sanch. d. disp. 67. nu. 4. Coninch. de sacrament. & censuris tom. 2. disp. 32. numero 56. Reginald. in praxi fori parit. li. 31. numero 147. Basil. Ponci. de imped. Matrim. cap. 38. §. 1. vers. deinde, Gutier. dict. capit. 99. numero 12. Bonacina dict. puncto 12. numero 16. Et iam hodie per Concil. dicto loco sublatum est impedimentum tertij gradus affinitatis ex fornicatione contractum, quo non obstant matrimonium potest contrahi sine dispensatione Apostoli, licet huiusmodi affinitas contracta fuisset ante confirmationem Concilij Tridentini, prout decusum refert Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarrae lib. 4. tit. 15. lib. 1. de matr. in declarat. numero 92. In alijs vero gradibus, exceptis duobus, nec impedire iam dudum declarauit Pius V. in suo Motu proprio incip. Ad Romanum, prout referunt Sanch. d. disp. 67. numero 4. Farin. in praxi crimin. pag. 5. quest. 149. numero 116. Gutier. d. c. 99. numero 13.

166 Computantur autem gradus affinitatis hac ratione. Qui copulantur non consentit esse affines, sed quasi Ripes, & truncus unde sumitur initium affinitatis. Eius non alij sunt gradus, quam consanguinitatis; & ita quo gradu quis distat in consanguinitate à viro, eodem gradu affinitatis distat ab eius vxore, ita Basil. Ponci. dict. §. 1. vers. computantur.

167 Vt vtraque contrahatur affinitas requiritur ea copula, quæ sit sufficiens ad generationem, vel qua efficiatur sanguinis commixtio, seu qua vir, & femina vna caro efficiantur, capit. fraternitatis 35. quest. 1. ita Emman. sà de impedim. Matrimonij numero 13. Henrig. dict. cap. 10. §. 1. Sanch. dict. lib. 7. disp. 64. numero 11. Reginald. lib. 31. numero 146. Coninch. dict. disp. 32. dub. 4. num. 46. Gutier. de matr. c. 87. n. 15.

168 Et parum refert ad affinitatem contrahendam quod femina seminet, vel non, cum eius semen ad generationem necessarium non sit Sanch. dict. lib. 7. disp. 64. n. 1. Gutier. cap. 54. n. 25. Bonacina d. puncto 12. n. 12.

169 Etiam si copula sit cum femina inuita, & coacta cap. ad discretionem, de eo qui cognouit, vel ignorate, dormiente, ebria, insana, quia ea copula satis est ad generationem, Rinald. in candelabro aureo par. 1. tit. de matrim. numero 200. & 201. Gaet. in repet. cap. ad limina 30. quest. 1. §. 4. quest. 112. numero 502. Azcu. d. l. 7. nu. 13. tit. 20. lib. 8. noua recopil. Matiens. in rub. tit. 1. gl. 1. num. 173. lib. 5. noua recop. Sanch. dict. lib. 7. disp. 64. n. 17. Valer. Reginald. dict. li. 31. n. 167. Basil. Ponci. de impedim. matrim. cap. 38. §. 1.

170 Vnde si semen alicuius viri ope demonis deferatur in vterum femineum, non contrahitur af-

finitas, quia illi non sunt facti vna caro, nec sibi adhaeruerunt, & alias innumeros scrupulos inijceret ea opinio dubitantibus hominibus, an ab illis dormientibus effusum semen raptum à demone, alioque delatum esset, quamuis contrarium teneant plures citati per Sanch. lib. 2. disp. 21. n. 2. Bonacina dict. puncto 12. n. 13.

171 Nec etiam contrahitur si casu ad se traheret vterus femineus semen viri cum ea ludentis, Basil. Ponci. de imped. matrim. c. 38. in princip.

172 Requiritur præterea, ut in ea copula sit effusio veri seminis, qua ratione ex copula eunuchorum vtroque testiculo carentium non oritur affinitas vlla, nec ex copula non consummata aliquorū, si ante seminationem separantur, Sanch. dict. disp. 64. numero 11. Bonacina dict. puncto 12. n. 14.

173 Nec denique ex copula sodomitica oritur aliqua affinitas, ut per Bonacof. commun. crimin. part. 2. verbo affinitas, fol. 3. verso, Pui. tom. 1. commun. opi. li. 2. tit. 26. numero 14. vers. nec ipsa affinitas, pag. 348. Cened. ad Decretal. collect. 35. numero 1. in fine, Azcu. lib. 7. numero 20. tit. 20. lib. 8. noua recop. Sanch. dict. disp. 64. numero 13. Farinac. dict. qu. 148. n. 54. Valer. Reginald. dict. l. 31. n. 146.

174 Impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio nondum consummato, ad eisdem gradus extenditur, ad quos consanguinitas, vel affinitas, scilicet, usque ad quartum gradum, nam limitatio per Concil. Trid. facta sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 3. de impedimento publicæ honestatis, intelligitur tantum de honestate orta ex sponsalibus, ut declarauit Pius V. in quodam Breui, de quo infra, ita Petr. de Ledsma de Matrim. quest. 55. art. 1. prope finem, Fr. Emman. in summ. part. 1. ca. 234. Henrig. li. 12. capit. 10. numero 2. Valentia tom. 4. disp. 10. quest. 5. puncto 3. §. honestas, Sanch. dict. lib. 7. disp. 68. numero 10. cum sequentibus, Bonacina de Matrim. quest. 3. puncto 11. num. 10. Basil. de impedim. matrim. c. 18. §. 1.

175 Ex matrimonio enim per verba de præfenti, copula non sequuta, non oritur affinitas, remanet tamen impedimentum hoc vltioris gradus, & ita decusum referunt Francisc. Leo in thesauro Ecclesie part. 2. cap. 9. numero 92. praxi noua Episcop. pag. 2. cap. 4. numero 34. Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarrae lib. 4. tit. 5. lib. 1. de Matrim. in declarat. numero 89. Rebello dict. par. 2. lib. 4. in appendice n. 106. Gutier. de Matrim. c. 103. n. 24.

176 Sed quando impedimentum publicæ honestatis simul concurrat cum impedimento affinitatis in dispensatione (quam solus Summus Pontif. præstare potest) vtrumque impedimentum explicite, vel saltem implicite in petitione explicandū est, Con. de spons. part. 2. cap. 6. §. 7. Henrig. dict. c. 10. n. 3. Bonacina d. puncto 12. n. 22.

177 Vt autem ea publica honestas oriatur ex matrimonio nondum consummato, saltem requiritur ne sit inualidum defectu consentus, veluti si metus sufficiens interuenisset, vel error personæ, &c. nam ex Matrimonio rato, alio capite inualido, confurgit hoc impedimentum, cum non sit recedendum à iure antiquo hoc disponente in cap. sponsam, de sponsal. dum iure nouo non est aliter decretū, ut patet ex dict. Breui Pij. Vita sãb. d. l. 7. disp. 70. n. 5. Valent. d. §. honest. Rebel. d. par. 2. l. 3. q. 14. n. 2. & l. 4. sect. 5. in declaration. Cardin. numero 101. Henrig. lib. 12. cap. 10. numero 2. Bonacina d. puncto 11. numero 11. ubi numero 12.

178 Reſoluit ex matrimonio rato amentum, vel puerorum non conſurgere impedimentum hoc publicæ honeſtatis.

179 Nec obſtat tex. in *cap. iuuenis, de ſponſalibus*, dum probat ex matrimonio ante ſeptennium oriri hoc impedimentum: quia reſponderetur procedere ex eo quia iam erant proximi ſeptennio, cum tentauit vir eam cognoscere, licet implere non potuerit, vt tex. ille tenet, vnde præſumit malitiam ſufficientem ad conſenſum.

180 Ex matrimonio autem celebrato ſub conditione de futuro non oritur impedimentum hoc antequam adimpleatur conditio, quia contractus non obligat ante conditionis euentum, ea uero adimpleta ſtatim inducitur impedimentum abſq; nouo conſenſu, ita *Hemig. d. capit. 10. numero 2. Gutier. d. cap. 103. numero 26. Sanch. d. diſput. 70. numero 21. Bonacina diſt. puncto 11. numero 16. vbi num. 18. contra Sanch. d. diſput. 70. num. 13.*

181 Aſſerit huiusmodi impedimentum oriri ex matrimonio contracto ſine Parocho & teſtibus, cum hoc Matrimonium non videatur inualidum defectu conſenſus, ſed defectu ſolemnitatis ab Eccleſia præſcriptæ: quod ego non approbo, cum hæc nullitas proueniens ex defectu Parochi, & teſtium ſit irremiſſibilis, nulloque alio modo poſſit ſuppleri, nec contrahentium conſenſu validari, & ita deſiſum fuiſſe poſt hæc ſcripta inueni apud *Armendar. diſt. loco num. 87.*

182 Ex ſponſalibus etiam validis, & certis iure Eccleſiaſtico oritur huiusmodi impedimentum in primo gradu, vt patet ex *Conc. Trid. d. cap. 3. vbi hoc impedimentum in ſponſalibus reſtrictum eſt ad primum gradum, & ita declarauit Pius V. in ſuo Motu proprio, qui incipit Ad Romanum ſpectat, edito anno 1568. in hæc verba. Auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium declaramus, & definimus Decretum Concil. huiusmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio ſic, vt proferretur, contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum omnib. illis caſibus, & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum Conc. decretum introductum erat, referunt *Nauarr. in man. cap. 22. numero 56. Hemig. diſt. cap. 10. §. 2. Valent. part. 4. diſp. 10. quaſt. 5. puncto 3. Sanch. d. lib. 7. diſp. 7. numero 5. Rebel. diſt. libr. 4. in appendice num. 98. Reginald. diſt. libr. 31. num. 128. Coninch. diſt. diſput. 32. dub. 5. numero 70. concl. 3.**

183 Ex quibus primo inferitur impedimentum hoc publicæ honeſtatis non induci quando aliquis ſiſtente conſentit, quia *Conc. Trid.* citato loco decernit ex ſponſalibus quacunque ratione inualidis non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, ſed in hoc caſu ſponſalia ſunt inualida, cum ad ſui valorem poſtulent interiorem conſenſum: ergo non inducitur impedimentum publicæ honeſtatis, quando aliquis ſiſtente conſenſit, ita *Petr. de Ledef. qu. 55. art. 4. verſ. nihilominus, Nauarrus in manu. cap. 22. nu. 57. Bonacina diſt. punct. 11. num. 3.*

184 Secundo inferitur ex ſponſalibus, aut Matrimonij metu, aut errore perſonæ, vel deliberatè, aut à deſtituto ſufficienti ratione contractis, ideoque inualidis, nullum naſci impedimentum, ſicut nec naſcitur ex ſponſalibus cum incerta contractis: quia deſicit legitimus conſenſus, qui debet in certam perſonam ferri: ita *Rebell. d. quaſt. 14. numero 3. Coninch. d. diſput. 32. numero 16. Reginald. diſt. libr.*

31. numero 127. *Gutier. diſt. cap. 103. numero 18.*

185 Tercio inferitur ex ſponſalibus conditionatis ante aduentum conditionis non oriri huiusmodi publicæ honeſtatis impedimentum, ob defectum conſenſus, qui ſuſpenditur uſque ad illius euentum: ita *Sanch. lib. 7. diſput. 69. numero 3. & 21. Petr. de Ledef. d. cap. 15. concl. 9. dub. 2. in fine. Reginald. libr. 31. numero 129. Coninch. d. diſput. 62. numero 61. Gutier. d. cap. 103. numero 19. & 20. Bonacina diſt. puncto 11. numero 5. vbi numero 6. reſoluit infidelem, qui tempore infidelitatis contraxit ſponſalia cum Berta, poſſe validè matrimonium inire cum eius matre, vel ſore non ſolū ante Baptiſmū, ſed etiam poſt illud ſuſceptum, quia huiusmodi impedimentum non eſt inductum iure naturæ, vel diuino: ſed iure Eccleſiaſtico, cui non ſunt ſubiecti infideles.*

186 Quarto inferitur ex ſponſalibus contractis à parentibus nomine filiorum ſine eorum conſenſu non oriri publicæ honeſtatis impedimentum: ita *Sanch. libr. 7. diſput. 68. numero 18. & 19. Reginald. d. libr. 31. num. 129. verſ. aduerte ſi. vbi ſecus reſoluendum putat ſi iſdem filij conſenſerint ſiue expreſſe, ſiue tacitè, veluti ſi parentes fuerint, nec cum iam eſſent doli capaces contraxerint, de quo etiam *Petr. de Ledef. diſt. c. 16. concl. 3. dub. 2.**

187 Quinto inferitur ex omnibus ſponſalibus quacunque ratione irritis, quandiu ipſa publica ſunt, & nullitas occulta, oriri publicæ honeſtatis impedimentum, ita *Nauarr. in manu. cap. 22. numero 57. Coninch. diſput. 32. numero 69. Reginald. diſt. libr. 31. numero 127. vbi numero 70. reſoluit matrimonium clandestinum cum habeat rationem ſponſalium inducere eodem modo impedimentum, atq; alia ſponſalia.*

188 Sexto inferitur impedimentum publicæ honeſtatis contractum ex ſponſalibus validis, & certis non ceſſare, quando ſponſalia diſſoluantur mutuo contrahentium conſenſu, quia impedimenta matrimonij non dependent à voluntate contrahentium, ſed ab Eccleſia, quæ conſtituit, vt impedimentum publicæ honeſtatis conſurgat ex ſponſalibus validis, ſponſalia autem non ob id fuerunt inualida, eo quod poſtea diſſoluantur: ita *Sanch. libr. 7. diſput. 63. numero 21. Bonacina diſt. puncto 11. numero 7. Sed contrarium melius tenent ſa numero 12. & Gutier. numero 11. citatis locis Rebel. part. 2. de obligat. inſtit. libr. 3. qu. 14. numero 2. & in declarat. Cardin. ſcſt. 5. numero 99. Armendar. d. loco n. 86. & 72. quorū duo vltimi referunt deſiſum ſponſalia per verba de futuro contracta poſſe quādoq; ante contractum matrimonium per verba de præſenti, mutuo contrahentium cōſenſu diſſolui, atq; vbi ſic diſſoluta fuerint, nullum hodie inducere impedimentum.*

Cognatio ſpiritalis inter quos contrahatur atq; impedimentū ſit ad Matrimonij cōtrahendū dixi ſupra *Alleg. 30. n. 53. & 54. & a n. 32. late de hac materia.*

189 Cognatio legalis procedens, ſiue ex adoptione perfectæ, quæ dicitur arrogatio, ſiue ex imperfectæ, quæ cōmuni nomine appellatur adoptio, quamuis in multis diſſerant, ſemper impedit, & dirimit Matrimonium, videlicet, inter adoptantem, & adoptatum, & deſcendentes adoptati uſque ad quartum gradum, & hæc cognatio inter has perſonas ſemper impedit, etiamſi adoptio diſſoluta

fuerit capit. diligere 30. quest. 3. Deinde inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & inter vxorem adoptati, & adoptantem, & perpetuo durat sicut prima, etiam si adoptio sublata sit l. adoptus ff. de ritu nup. Denique inter filios, seu filias adoptantis, & adoptatum, seu adoptatam, & durat quantum filij, vel filiae adoptantis existunt sub illius potestate capit. 1. de cognat. legali, capit. per adoptionem 30. quest. 3. quae omnia latissime declarant Co. nar. de sponsal. par. 2. capit. 6. §. 5. Henric. in summ. lib. 12. capit. 12. Cened. ad Decretum collect. 38. numero 5. Sanchez de Matrimon. lib. 7. disput. 63. Gutier. eodem tract. capit. 102. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 31. numero 158. cum sequentibus, Basil. Ponc. de impedimentis Matrim. capit. 25. Bonacina de magno Matrimonij sacramento quest. 3. puncto 5. §. 3. apud quos videbis quicquid in materia desiderari potest, quod recensere non est instituti nostri, cum ex dictis possis colligere quinam Matrimonium contrahere dicantur in gradibus prohibitis, ut sub reservatione praesentis casus contineantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Absolvere potest à casibus reservatis, qui eos reservant.
- 2 Capitulum Sede vacante succedit in omnibus, quae sunt iurisdictionis episcopalis, nisi in casibus iure expresso vetitis.
- 3 Capitulum Sede vacante potest Confessorium instituere, qui absoluat à casibus reservatis.
- 4 Episcopus potest vices suas delegare absolventi à casibus reservatis.
- 5 Casus omnes sibi reservados concedens, non videtur concedere facultatem absolventi à censuris.
- 6 Episcopus concedens alicui omnem suam auctoritatem ad audiendas Confessiones, non videtur ideo concedere casus sibi reservados.
- 7 Absolventi, concessa generalis facultas Summo Pont. ab omnibus censuris, siue ab omnibus excommunicationibus sibi reservatis, an comprehendat casus, & excommunicationes, quas Episcopi in specie sibi reservaverunt? ostenditur.
- 8 Privilegia omnia, etiam Mare magnum, Confessorij Regularibus olim concessa absolventi à casibus Episcopo reservatis, sunt revocata.
- 9 Absolventi concessa facultas à casibus reservatis simpliciter extenditur ad praeterita, & futura.
- 10 Licentia concessa alicui ab Episcopo absolventi à casibus reservatis extenditur ad eos, quos ipse reservavit.
- 11 Delegatus ab Episcopo ab absolventum penitentes à casu particulari reservato, praedictum casum alteri delegare non poterit.
- 12 Absolutio quomodo sit impertienda super casu reservato, quando sit Confessio ei, qui facultatem non habet absolventi ab illo, ostenditur.
- 13 Confessorij delegati ad absolventum à reservatis quomodo se habere debeant, ostenditur, & numero 14.
- 15 Parochus habens facultatem absolventi à casibus reservatis Episcopo suo, potest absolvere penitentem alterius Episcopatus habentem peccata reservata suo Episcopo domicilij, vel originis in cuius diocesi peccavit.
- 16 Vagabundus potest absolvi à commissis alibi, etiam si in loco patratum criminum essent reservata, si hic non sunt reservata.
- 17 Penitentiarius electus vigore Concilij non habet auctoritatem absolventi à casibus Episcopo reservatis.

18 Regularium superiores quorum casuum absolutionem sibi reservare possunt.

A CASIBVS EPISCOPO reservatis qui possint absolvere?

ALLEGATIO LII.

- 1 **A** Casibus reservatis potest absolvere, qui eos sibi reservavit, eius enim est solvere cuius est ligare l. 3. ff. de re ind. capit. verbum de penit. distinct. 1. ubi distinctum est par, & aequale ius esse solvendi, & ligandi, ille etiam qui potuit excommunicare, potest absolvere, ut tradit gloss. verbo inferior, in cap. inferior 21. distinct. probant text. in cap. prudentiam §. sexta, de officio deleg. & in cap. ad reprimendam, de officio Ordin. & non solum potest absolvere à censuris latis à se, sed etiam à suis praedecessoribus, Mari. Alter. de censur. tom. 1. distinct. 2. de absolut. ab excommunic. lib. 4. cap. 2. Bonacina eodem tract. disput. 1. quest. 3. puncto 2. num. 1. Sic etiam successor illius, qui casus sibi reservavit potest ab eis absolvere praxi nova episcop. part. 2. capit. 1. numero 16.
- 2 Capitulum Sede vacante cum succedat in omnibus, quae sunt iurisdictionis Episcopalis, nisi in casibus iure expresso vetitis, ut probat text. in cap. 2. ne Sede vacante, & resoluunt Flamin. de resignat. lib. 7. quest. 123. à numero 26. Azori. instit. moral. par. 2. lib. 3. capit. 27. quest. 6.
- 3 Poterit Confessorium instituere, qui absolvat à casibus reservatis ex eodem Azori. dict. capit. 37. quest. 16. Regin. de potest. Episcopi capit. 36. Sedes vacans non tantum per obitum Episcopi, sed etiam si longo tempore absens est à diocesi, nec patet aditus ad eum, ut si detinetur vinculus apud infideles, ex capit. si Episcopus, de suppl. negligent. Praelar. lib. 6. hoc enim casu non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret, in spiritualibus, & temporalibus ministrare debet, ita Mari. Alter. d. capit. 2. vers. neque.
- 4 Potest Episcopus, vel alius quicumque facultatem habens reservandi sibi casus, vices suas expresse delegare ad absolventum à praedictis casibus sibi reservatis, ut firmat Regin. d. capit. 36. §. 1. virtute huius delegationis, & mandati poterit delegatus ab eis absolvere, dummodo ante absolutionem non moriatur, delegatio enim morte delegantis extinguitur, l. & quia, ff. de iurisd. omni. iud. secus vero si per modum licentiae alicui fuerit concessa à praedictis casibus absolutio, ut per text. in cap. si gratis, de rescrip. lib. sexto, resoluunt Regin. d. capit. 36. §. 2. & post Saar. Possuim. de officio Curati capit. 7. numero 11. vers. quares forte. Quapropter videndum est an casus omnes sibi sint delegati, an vero aliqui tantum, an per mandatum, vel licentiam, aut qualiter verborum forma, ne fines mandati excedens, actum nullum reddat, seque aeternis supplicijs dedat, argum. l. diligenter ff. mandati, resolvit Zeli. Zechi. de casibus Episcopo reserv. in princip. observ. 1.
- 5 Concedens omnes suos casus sibi reservados non videtur concedere facultatem absolventi à censuris, cum sint diversa peccata, siue casus, quoniam à diversis non fit illatio l. Papinianus ex illi ff. de minoribus.